

<https://doi.org/10.26881/rgtn.2021.05>

LESZEK MOLENDOWSKI
Muzeum Gdańska, Instytut Kaszubski
ORCID 0000-0002-3756-7321

MICHAŁ SZUCA (1886–1940).
REKONESANS BADAWCZY W OCZEKIWANIU NA BIOGRAFIĘ

Wstęp

Niemal od zakończenia II wojny światowej i włączenia Gdańska w granice Polski trwają badania nad życiem i działalnością Polaków w granicach Wolnego Miasta Gdańska. Nadal są one ważne i konieczne. Wiele postaci z historii społeczności polskiej czeka na opracowanie biograficzne. Jedną z osób, która z całą pewnością na nie zasługuje, jest Michał Szuca, młodokaszuba, nauczyciel, działacz społeczno-polityczny oraz przede wszystkim ekonomista i bankowiec. Doczekał się on kilku haseł biograficznych, wspomnienia w biografiiach swych współpracowników, krótszych opracowań o charakterze popularnym – autorstwa również członków rodziny¹. Ksiądz Wiesław Szuca, krewny Michała, który był wujem jego dziadka Bernarda Szucy, napisał:

---

¹ Do najważniejszych opracowań należą: Z. Stromski, *Pamięci godni. Chojnicki słownik biograficzny 1275–1980*, Bydgoszcz 1986, s. 115; F. Mamuszka, *Michał Szuca (1886–1940)*, „Rocznik Sopocki” 1989, t. 10, s. 182–183; J. Borzyszkowski, *Michał Szuca [w:] Słownik biograficzny Pomorza Nadwiślańskiego* [dalej: SBPN], t. 4, red. Gierszewski, Z. Nowak, Gdańsk 1997; J. Golec, *Sopocki album biograficzny*, Cieszyn 2008, s. 276–277; J. Borzyszkowski, C. Obracht-Prondzyński, *Młodokaszubi. Szkice biograficzne*, Gdańsk 2012, s. 301–310; L. Molendowski, *Szuca Michał*, https://gdansk.gedapedia.pl/gdansk/?title=SZUCA_MICHA%C5%81 [dostęp: 29.10.2021]; W. Szuca, *Życie i działalność syna ziemi zaborskiej Michała Szucy*, Brusy 2000, mpis; poza tym należy wskazać na biografie współpracowników i bliskich osób: J. Borzyszkowski, *Aleksander Majkowski (1876–1938). Biografia historyczna*. Gdańsk–Wejherowo 2002; L. Molendowski, *Teofil Zegarski (1884–1936). Pedagog, urzędnik, pomorski działacz społeczny i twórca „Orlego Gniazda” w Gdyni*, Gdynia 2011; C. Obracht-Prondzyński, *Jan Karnowski (1886–1939). Pisarz, polityk i kaszubsko-pomorski działacz regionalny*, Gdańsk 1999; K. Korda, *Ks. ppłk. Józef Wrycza (1884–1961). Biografia historyczna*, Gdańsk 2016; E.M. Grot, *Doktor Franciszek Leon Kręcki – odkrywany bohater kaszubskiej drogi do niepodległości Polski*, Gdańsk 2018. Ważne przypomnienie, a zarazem upamiętnienie postaci Michała Szucy (oraz wielu innych) pojawiło się w cyklu audycji radiowych Radia Gdańsk w 2018 r. pt. *Pomorscy*

Chociaż nie jest on tak znany na Pomorzu, jak jego rówieśnik, bliski przyjaciel, a później współpracownik Jan Karnowski, wywarł on istotny wpływ na historię Kaszub i całego Pomorza. Przyczyną tego, że dziś jest on postacią nieznaną, czy raczej zapomnianą, może być fakt, iż nie zostawił po sobie żadnych dzieł literackich. [...] Michał Szuca wykazywał się jednak w innych dziedzinach życia, m.in. ekonomii. [...] Przez całe życie był oddany sprawie kaszubskiej².

Ze względu na nieobecność tej postaci w historii powstał niniejszy artykuł, którego celem jest przedstawienie większego rysu biograficznego dr. Michała Szucy; jego drogi życiowej i zawodowej, dokonań, osiągnięć na polu pracy społecznej oraz politycznej, ukazanie jego kręgu przyjaciół, bliższych i dalszych współpracowników. Tekst powstał na podstawie opracowań, źródeł drukowanych oraz dostępnych materiałów archiwalnych, pochodzących z zasobów archiwów i instytucji państwowych oraz prywatnych rodziny Szuców. Nadal obowiązujące obostrzenia spowodowane epidemią Sars-CoV-2³ i związane z nimi utrudnienia szczególnie w dostępie do państwowych instytucji archiwalnych spowodowały, iż pośrednio celem tekstu stało się wskazanie luk w dotychczasowym stanie badań oraz obszarów, które wymagają dalszych badań. Dzięki temu efektem końcowym stanie się z czasem opracowanie pełnej biografii historycznej.

Dom rodzinny i edukacja

Michał Szuca urodził się 14 września 1886 r. w Brusach, jako najmłodsze dziecko zamożnego rolnika (gbura), właściciela gospodarstwa znajdującego się na obrzeżach miasta, przy drodze w kierunku do Małego Gliśna, Michała (1835–1903) oraz Rozalii z domu Tuszkwicz (1844–1930). Miał dziewięcioro rodzeństwa⁴. Na przełomie XIX i XX w. coraz silniejsze gospodarczo bogate chłopstwo zyskiwało na znaczeniu wraz z coraz liczniejszą grupą rzemieślników i kupców oraz urzędników instytucji spółdzielczych. Dzięki ciągłemu w tym okresie rozkwitowi prywatnego handlu i rzemiosła, a tym samym i spółdzielczości polskiej, Brusy stały się „ważnym centrum polskiego życia gospodarczo-narodowego w skali całych Kaszub, Pomorza i zaboru pruskiego”⁵. Równocześnie z rozwojem samodzielnej działalności gospodarczej następował rozkwit kultury i oświaty „szczególnie dzięki działalności Kościoła oraz społecznych organizacji

---

ojcowie niepodległości prowadzonych przez dziennikarki Marzenę Bakowską, Annę Rębas i Magdalenę Świerczyńską-Dolot. Efektem współpracy z gdańskim oddziałem IPN była również publikacja o charakterze popularnym, umożliwiająca dostęp do już wówczas archiwalnych audycji: *Pomorscy ojcowie niepodległości*, red. K. Drażba, Gdańsk 2019, s. 46–47.

² W. Szuca, *Życie i działalność...*, s. 1.

³ Niniejszy artykuł został ostatecznie przesłany do redakcji naukowej w październiku 2021 r.

⁴ J. Borzyszkowski, *Michał Szuca*, s. 323; W. Szuca, *Życie i działalność...*, s. 1; L. Molendowski, *Szuca Michał*.

⁵ Cyt. za: J. Borzyszkowski, *Kościół w Brusach*, Gdańsk 1988, s. 6.

polskich i masowemu odbiorowi polskich gazet oraz licznych druków w języku ojczystym obok urzędowej niemieckiej⁶. Jednocześnie należy zauważyć, że nawet przy sprzyjających okolicznościach wielu synów zamożnych gburów, w tym Szucy, Karnowskiego i wielu innych, kończyło gimnazja oraz studia dzięki stypendiom przyznawanym przez utworzone w 1848 r. Towarzystwa Pomocy Naukowej dla Młodzieży Prus Zachodnich w Chełmnie, co świadczy o tym, że opłaty te były znaczne. W przypadku rodziny Michała Szucy może to być tym bardziej zrozumiałe, że stanowili oni rodzinę wielodzietną. W gospodarstwie domowym Szuców musiano liczyć się z każdym groszem⁷.

Po ukończeniu szkoły podstawowej (Volksschule) w rodzinnych Brusach 13 kwietnia 1896 r. Michał Szuca został uczniem septymy (VII klasy) Collegium Marianum, szkoły utworzonej w 1836 r. jako „Szkoła tumska i śpiewacza” mającej wychowywać ministrantów i śpiewaków dla potrzeb nowej siedziby biskupiej w Pelplinie; w 1864 r. przekształconej w progimnazjum klasyczne⁸. Była to wówczas jedyna w Prusach Zachodnich szkoła, w której miała panować prawdziwie polska atmosfera⁹. W czasie nauki w Collegium Michał Szuca poznał dwóch swoich przyjaciół. Pierwszym był Teofil Zegarski (1884–1939), który rozpoczął naukę w tym samym roku; drugim wspomniany już Jan Karnowski (1886–1939), przybyły do szkoły dwa lata później. Opuszczając mury „z żalem [jednak – L.M.] rozstawał się z kolegami, z którymi łączyły go zażyłość i serdeczna przyjaźń”¹⁰.

Ponieważ szkoła pelplińska nie posiadała wówczas najwyższej klasy, czyli primy, uczniowie pragnący zdać egzamin dojrzałości (matury) przenosili się na ostatni rok nauki do któregoś z pełnych gimnazjów pomorskich, zwykle do Wejherowa, Chełmna lub Chojnic¹¹. Tak też po czterech latach nauki w 1901 r. uczynił Michał Szuca, przenosząc się do najstarszej szkoły średniej na Pomorzu, odrodzonego po upadku kolegium jezuickiego, powstałego w 1815 r., Królewskiego Gimnazjum Katolickiego w Chojnicach¹², jedynej katolickiej szkoły średniej na Pomorzu, którą „kończyli kandydaci do stanu duchownego i ważne skupisko polskiej młodzieży”¹³. Działo się tak, pomimo

⁶ Cyt. za: tamże, s. 6–7.

⁷ W. Szuca, *Życie i działalność...*, s. 1; por. J. Borzyszkowski, *Dzieje Brus i okolicy*, Chojnice–Gdańsk 1984, s. 246 i n.; a także tenże, *Inteligencja polska w Prusach Zachodnich 1848–1920*, Gdańsk 1986, s. 25 i n.

⁸ Archiwum Diecezjalne w Pelplinie, Collegium Marianum Pelplin: Księga uczniów 1858–1920, t. 2, 1896, nr 65, k. 112; M. Stanke, *Collegium Marianum in Pelplin. Schüllerverzeichnis 1858–1920*, Bonn 1999, s. 212 [poz. 3186]; por. J. Golec, *Sopocki album biograficzny*, s. 276.

⁹ Na temat historii szkoły zob. szerzej m.in.: P. Czaplewski, *Collegium Marianum 1836–1936. Na stuletnią rocznicę*, Pelplin 1936; S. Grunt, *Dzieje dawne i niedawne Collegium Marianum*, Pelplin 2000.

¹⁰ J. Karnowski, *Moja droga kaszubska*, oprac. i wstęp J. Borzyszkowski, Gdańsk 1991, s. 74; por. J. Borzyszkowski, C. Obracht-Prondzyński, *Młodokaszubi...*, s. 301.

¹¹ Z. Gach, *Jeden z wielu*, Gdynia 1991, s. 9.

¹² Zob. szerz. J. Borzyszkowski, *Inteligencja polska...*, s. 21 i n.

¹³ A. Nadolny, *Księga diecezji chełmińskiej absolwenci gimnazjum chojnickiego w latach 1815–1915 (1920)* [w:] *Chojnickie Gimnazjum – historia, wartości i wychowanie*, red. J. Gierszewski, W. Śmigiel i B. Kuffel, Chojnice 2015, s. 145; Z. Stromski, *Pamięci godni...*, s. 115.

iż „Polaków można było u schyłku XIX stulecia policzyć na palcach”, w ławach szkoły przeważali zdecydowanie Niemcy, a duch panował niemiecki, który miał umacniać pruski patriotyzm i przywiązanie do ideologii państwowej. W 1901 r. zlikwidowano tam polską bibliotekę uczniowską, religii uczono tylko po niemiecku. Na uczniów wywodzących się z Collegium Marianum – zauważa Cezary Obracht-Prondzyński w kontekście nauki w tej placówce Jana Karnowskiego – zwracano szczególną uwagę¹⁴. Wśród wielu absolwentów gimnazjum znalazły się postacie, w tym i duchowni, Polacy, filomaci, którzy swą pracą i działalnością wpisali się w starania o odzyskanie przez Polskę niepodległości oraz przyłączenie do niej Pomorza w 1920 r.¹⁵ Od 1902 r. uczniem tej samej placówki był m.in. przyszyły proboszcz parafii św. Mikołaja w Gdańsku, ks. prał. Magnus Bruski¹⁶. Michał Szuca uczęszczał do tej placówki bardzo krótko – do 1903 r. Nie wiadomo, co wpłynęło na tak krótki okres nauki w tym gimnazjum. Równie niewiele wiadomo o jego działalności w latach nauki w istniejącym w szkole od 1881 r. kole filomackim „Mickiewicz”, którego opiekunem był dr Hipolit Lniski. W tym okresie, po procesie 60 filomatów pomorskich w Toruniu we wrześniu 1901 r., w chojnickim gimnazjum działało kilku filomatów¹⁷.

W 1903 r. Michał Szuca przeniósł się lub został przeniesiony do Królewskiego Gimnazjum Męskiego w Nakle nad Notecią. Tu również należał do organizacji filomackiej: Towarzystwa Tomasza Zana (TTZ), działającego obok Towarzystwa Adama Mickiewicza (od 1890 r.). Wiosną 1906 r. zdał w gimnazjum maturę. Tak jak w przypadku nauki w Chojnicach, nie dysponujemy źródłami, które pomogłyby w opracowaniu tego okresu jego życia¹⁸. Po ukończeniu szkoły 30 kwietnia 1906 r. wstąpił do Wyższego Seminarium Duchownego w Pelplinie. Towarzyszył mu Teofil Zegarski, który

¹⁴ C. Obracht-Prondzyński, *Jan Karnowski jako filomata pomorski i badacz dziejów ruchu filomackiego* [w:] *Z badań nad dziejami oświaty i polskiego życia narodowego na Pomorzu Nadwiślańskim w XIX i XX wieku. Księga Pamiątkowa dedykowana Doktorowi Jerzemu Szewskowi z okazji Jubileuszu 85. rocznicy urodzin*, red. L. Burzyńska-Wentland, Gdańsk 2010, s. 328.

¹⁵ Do tejsze grupy należeli m.in. Florian Ceynowa, ks. Kazimierz Kręcki, ks. Antoni Wolszlegier, ks. Leonard Marchlewski, ks. Feliks Bolt, ks. Paweł Czaplewski, ks. Romuald Frydrychowicz, ks. Stanisław Kujot, Aleksander Majkowski i wielu innych; A. Nadolny, *Księża diecezji chełmińskiej...*, s. 153–172; M. Wozikowski, *Księża filomaci pomorscy dla niepodległości. Wybrane biografie wychowanków Królewskiego Gimnazjum Katolickiego w Chojnicach* [w:] *Kościół wobec niepodległości Polski 1918–1989. Ludzie – miejsca – wydarzenia*, red. K. Sychowicz, J. Wasilewski, Białystok–Warszawa 2020, s. 68–77.

¹⁶ Na temat ks. Magnusa Bruskiego zob. szerzej: L. Molendowski, M. Osek, *Magnus Bruski. Bohater z Gdańska*, Gdańsk 2021.

¹⁷ Zob. J. Szews, *Filomaci pomorscy. Tajne związki młodzieży polskiej na Pomorzu Gdańskim w latach 1830–1920*, Warszawa 1992, s. 173–174, 383; K. Ślaski, *Toruński proces filomatów pomorskich w 1901 roku* [w:] *Filomaci pomorscy. Księga pamiątkowa sesji naukowej oraz zjazdu filomatów w Wejherowie w dniu 20 maja 1972 roku*, oprac. J. Szews, Gdańsk 1975, s. 22–30; A. Bukowski, *Tajne organizacje samokształceniowe gimnazjalistów pomorskich w XIX wieku, Filomaci pomorscy. Księga pamiątkowa sesji naukowej oraz zjazdu filomatów w Wejherowie w dniu 20 maja 1972 roku*, oprac. J. Szews, Gdańsk 1975, s. 21.

¹⁸ Por. M. Paluszkiwicz, J. Szews, *Słownik biograficzny członków tajnych towarzystw gimnazjalnych w Wielkim Księstwie Poznańskim 1850–1918*, Poznań 2000, s. 196.

właśnie zdał maturę w gimnazjum wejherowskim (m.in. z Leonem Heykem). Ten wybór kolejnego etapu edukacji nie dziwi, gdyż „najłatwiej można było ukończyć studia teologiczne, które odbywane w seminarium pelplińskim były najtańsze, a ponadto gburzy kaszubscy, pałający specjalnymi uczuciami do stanu duchownego, nie skąpili grosza, by widzieć swojego syna w sutannie”¹⁹.

Po ukończeniu pierwszego roku nauki w 1907 r. Michał Szuca wraz z Teofilem Zegarskim zwrócili się z prośbą do bpa Augustyna Rosentretera o wyrażenie zgody na kontynuację studiów w uczelni świeckiej. Biskup zgodził się, ale postawił jeden warunek: studia, które mieli podjąć, musiały mieć katolicki charakter. Władze państwowe również narzucały w takich wypadkach jeden warunek będący zwyczajową praktyką administracji niemieckiej. Polak nie mógł studiować w regionie, z którego pochodził²⁰. Wybór młodego kleryka padł wobec tego na Uniwersytet Juliusza i Maksymiliana w Würzburgu. W czasie nauki w tym ośrodku służył pomocą i radą tym, którzy również chcieli podjąć tam studia²¹. Aktualnie nic nie wiemy o przebiegu nauki, oprócz tego, że w jej trakcie porzucił edukację do stanu duchownego²². Jeszcze w tym samym roku rozpoczął studia na Uniwersytecie we Fryburgu Bryzgowijskim (Uniwersytet Alberta i Ludwika) w Badenii-Wirtembergii, bardzo popularnym wśród kleryków pelplińskiego seminarium. W drugiej połowie XIX w. liczba duchownych z diecezji chełmińskiej tam studiujących wyniosła 51 osób²³.

Aby utrzymać się na studiach, Michał Szuca z Teofilem Zegarskim dorabiali do skromnego stypendium, udzielając korepetycji i pracując jako korektorzy w wydawnictwie Herdera. Pracę tę pomógł im uzyskać pracujący tam, urodzony i wychowany we Fryburgu Stefan Bieszk, na studiach opiekujący się wraz z bratem Kazimierzem – przyszłym księdzem, teologiem i kaszubologiem – polskimi studentami. Obaj byli synami prof. Ferdynanda Bieszka, byłego wykładowcy gimnazjum wejherowskiego, pracownika wydawnictwa Herdera, a jednocześnie duchowego przywódcy i opiekuna Polaków w mieście. W domu Bieszka toczyły się nieraz gorące i niekończące się

¹⁹ W. Szuca, *Życie i działalność...*, s. 1. Por. J. Borzyszkowski, C. Obracht-Prondzyński, *Młodokaszubi...*, s. 301.

²⁰ A. Preyss, *Orle Gniazdo*, „Rocznik Gdyński” 1989/1990, nr 9, s. 211.

²¹ „Gazeta Toruńska” 1908, R. 44, nr 63, s. 7.

²² Por. L. Molendowski, *Szuca Michał*.

²³ Obok Michała Szucy, Teofila Zegarskiego i Jana Karnowskiego, którzy zrezygnowali z drogi kapłańskiej, kształcili się tam m.in.: Leon Redner, biskup chełmiński; dr teol. Konstanty Kreffit, dr teol. Leon Heyke; dr teol. i dr h.c. KUL Franciszek Sawicki, prof. seminarium duchownego, filozof europejskiej sławy; dr teol. Kazimierz Bieszk, profesor seminarium pelplińskiego, pionier ruchu liturgicznego w diecezji i Polsce; dr teol. Maksymilian Raszeja, ceniony duszpasterz i profesor w Pelplinie; dr teol. i filoz. Paweł Nowicki, profesor Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie, później w Warszawie; dr teol. Paweł Kirstein, zasłużony dyrektor Collegium Marianum, ceniony wychowawca i kaznodzieja; W. Szulist, *Przeszłość obecnych obszarów diecezji pelplińskiej 1772–1920*, t. 2, Pelplin 2004, s. 118; H. Mross, *Studia uniwersyteckie duchowieństwa Diecezji Chełmińskiej w latach 1821–1920*, „Studia Pelplińskie” 1996, t. 24, s. 238.

dyskusje na tematy naukowe, polityczne, polskie i kaszubskie²⁴. Pod jego opieką znajdowali się m.in. późniejsi wybitni przedstawiciele inteligencji pomorskiej, jak np. ks. dr Kamil Kantak, Jan Karnowski i wielu innych²⁵.

Gdy Jan Karnowski postanowił pójść w ślady pelplińskich kolegów, Szuca dał mu radę, jak zabiegać o otrzymanie pozwolenia od bpa Augustyna Rosentretera na odejście z seminarium, pisząc, aby nie podawał żadnego powodu zdrowotnego, a wprost powiedział, że zamierza osiągnąć stopień doktora²⁶. Gdy w 1908 r. Karnowski przybył do Fryburga, za namową i z powodu Michała Szucy, napisał, iż wraz z Teofilem Zegarskim byli „starymi bywalcami na gruncie fryburskim”. To również dzięki nim wszedł w krąg przyjaciół prof. Bieszka²⁷. O Michale Szucy Karnowski pisał: „Posiadał on z nas najwięcej aspiracji naukowych, potrzeby szukania i nabywania szerokiej i różnorodnej wiedzy. Własne subiektywne potrzeby ustępują u niego zupełnie na drugi plan, a górują w zupełności ideał nauki i postępu”²⁸. Pisał też, że jego parcie wewnętrzne, dynamika rozwoju nie znała granic i przenosiła się z jednej gałęzi wiedzy na drugą, nie wyczerpując jednak tematu²⁹. Dobrze to widać na przykładzie studiów Michała Szucy w Krakowie.

Przez jeden semestr (1909/1910) kontynuował studia filozoficzne na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego³⁰. Uczęszczał na wykłady: Botanika ogólna (3 godziny tygodniowo) u prof. Januszewskiego, Zasady geologii u prof. Władysława Szajnochy (3 godziny tygodniowo), Teorya ekonomii u prof. Czerkowskiego (5 godzin tygodniowo), Wstęp do filozofii u prof. Heinricha (4 godziny tygodniowo) oraz Kredyt i inwestycje kredytowe (2 godziny tygodniowo) u prof. Krzyżanowskiego³¹. Semestr studiów zakończył 6 maja 1910 r., zaliczając wszystkie przedmioty³². Z doboru przedmiotów w czasie studiów filozoficznych wynika, iż Michał Szuca coraz bardziej odchodził od humanistyki, kierując zainteresowania ku naukom ekonomicznym³³. Był jednym z niewielu, który mimo że przez swą rodzinę został przeznaczony do kariery

²⁴ Zob. też: J. Borzyszkowski, *Kaszubsko-pomorscy duszpasterze – współtwórcy dziejów regionu*, Gdańsk–Pelplin 2002, s. 209.

²⁵ J. Szew, *Ferdynand Józef Bieszk* [w:] SBPN, t. 1, red. S. Gierszewski, Gdańsk 1992, s. 107–108.

²⁶ C. Obracht-Prondzyński, *Jan Karnowski (1886–1939). Pisarz, polityk...*, s. 59.

²⁷ Tamże, s. 87 i 93.

²⁸ J. Borzyszkowski, *Michał Szuca*, s. 323.

²⁹ J. Karnowski, *Moja droga...*, s. 65.

³⁰ Wpisowe za studia na UJ wynosiło 10 koron, a czesne za semestr nauki 25 koron i 70 halerzy. Michał Szuca w czasie studiów w Krakowie mieszkał w domu przy ulicy Granicznej 14. M. Barcik i in., *Corpus Studiosorum Universitatis Jagellonicae 1850/51–1917/18 (S–Ś)*, red. K. Stopka, Kraków 2014, s. 856.

³¹ Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego (dalej: AUJ), Rodowody, S II 215, Rodowód. Szuca, Michał (Rok. szk. 1909/1910), bp.

³² M. Barcik i in., *Corpus Studiosorum...*, s. 856; AUJ, Kopie absolwentów i świadectw odejścia, S II 643, Szuca, Michał (Rok. szk. 1909/10), bp.

³³ Nie był to przy tym najchętniej wybierany kierunek studiów przez polskich studentów, studentów TPN; matematykę i ekonomię w latach 1848–1918 wybrało jedynie 27 studentów (6 proc.), kierunki te znajdowały się na szóstym miejscu przed farmacją i stomatologią, filologią i historią,

duchownego, wybrał samodzielną drogę związaną z ekonomią³⁴. W tym okresie jednak opublikował książkę *O pochodzeniu człowieka*, stanowiącą efekt jego dotychczasowych zorientowanych humanistycznie studiów³⁵.

Z niektórych opracowań biograficznych na jego temat wynika, iż studiował przez semestr również na Uniwersytecie we Wrocławiu. Przeprowadzona w archiwum uniwersyteckim kwerenda, na dzień dzisiejszy, wyklucza taką możliwość. Student Michał Szuca nie widnieje w żadnym z zachowanych spisów studentów, odebranych lub wystawionych dokumentów kilku wydziałów. Nie przesądza to definitywnie, iż nie studiował w tym mieście. Dokumenty mogły ulec zniszczeniu w czasie II wojny światowej, mógł również uczęszczać na wykłady profesorów, których pola badań naukowych go interesowały, z wolnej stopy. Podobne wątpliwości pojawiły się odnośnie do studiów Szuca w Berlinie. W zbiorach biblioteki głównej Uniwersytetu Humboldta zachowała się jego praca doktorska. Studia ostatecznie ukończył na Uniwersytecie we Fryburgu Bryzgowijskim, gdzie uzyskał stopień doktora nauk ekonomicznych na podstawie rozprawy *Die biologisch-evolutionistische Richtung in der Nationalökonomie. Eine Sozialphilosophische Studie aus d. Grenzgebiet zwischen Biologie u. Wirtschaftslehre* („Praca” 1912)³⁶. Nie wiadomo, jaki zawód wykonywał Szuca w okresie od zakończenia studiów do wybuchu I wojny światowej.

Zaangażowanie w sprawy kaszubskie i ruch młodokaszubski

Zarówno w okresie gimnazjalnym, seminaryjnym, jak i studenckim Michał Szuca był aktywnym uczestnikiem wszelkich działań związanych z Kaszubami i kaszubszczyzną, a przede wszystkim udzielał się w dyskusjach pelplińskich kaszubologów, a później i młodokaszubów. Od powstania w 1908 r. – pomimo tego, że był wówczas już studentem świeckiego uniwersytetu – należał do Koła Kaszubologów, grupy kleryków Seminarium Duchownego w Pelplinie zainteresowanych sprawami kaszubskimi, do której w szczytowym okresie należało 36 spośród około 100 studiujących wówczas młodzieńców³⁷. Do tzw. wielkiej trójki Koła zalicza się przede wszystkim Aleksandra Majkowskiego, ks. Leona Heykego oraz Jana Karnowskiego. Najbliższym „druhami” trzeciego z nich, „dzielącymi z nim na co dzień jego radości i smutki związane z pracą

---

prawem, teologią i najpopularniejszym kierunkiem, czyli medycyną; J. Borzyszkowski, *Inteligencja polska...*, s. 39.

³⁴ J. Borzyszkowski, *O historii literatury kaszubskiej i jej twórcach*, Gdańsk 2011, s. 119.

³⁵ L. Molendowski, *Szuca Michał*.

³⁶ Universitätsbibliothek der Humboldt-Universität zu Berlin, U12 5177, Szuca, Michael: *Die biologisch-evolutionistische Richtung in der Nationalökonomie. Eine Sozialphilosophische Studie aus d. Grenzgebiet zwischen Biologie u. Wirtschaftslehre*. Posen 1912: Praca.IV, 84 S. 8° [Freiburg i. B, Techts- u. staatsw. Diss. V 1912, Ref. Diehl]; por. L. Molendowski, *Szuca Michał*; J. Borzyszkowski, *Michał Szuca*; J. Borzyszkowski, C. Obracht-Prondzyński, *Młodokaszubi...*, s. 301.

³⁷ Zob. szerzej: C. Obracht-Prondzyński, *Ruch kaszubsko-pomorski*, Gdańsk 2016, s. 100.

kaszubską, byli w owych owocnych latach 1908–1910 [...] W[acław] Wojciechowski oraz trójka bruzan: Michał Szuca, Leon Miszewski i Bolesław Piechowski³⁸.

Szczególnie aktywnie miał dać się poznać Michał Szuca jako propagator idei sformułowanych przez Aleksandra Majkowskiego oraz przedstawianych w „Gryfie. Piśmie dla spraw kaszubskich” – tj. odrodzenia języka kaszubskiego i uchronienia Kaszubów i Kaszub przed germanizacją, zachowania kultury i języka dla przyszłej, niepodległej Polski³⁹. Młodokaszubi nie ograniczali swej twórczości literackiej do „Gryfa”, ukazywała się ona również w wielu innych tytułach, m.in. w „Gazecie Gdańskiej”, „Pielgrzymie”, poznańskiej „Pracy” warszawskim „Prądzie” i krakowskim „Świecie Słowiańskim”⁴⁰. O samym „Gryfie”, sprawach kaszubskich i Kaszubach Michał Szuca dyskutował, rozprawiał i pisał szczególnie dużo w czasie swoich studiów w Krakowie. Silnie również wspierał w studiach kaszubologicznych, pisarstwie i działalności organizacyjnej Jana Karnowskiego. W jednym z listów pisał:

Wcale nie spodziewałem się, że tak wiele pięknego można zrobić z naszego języka kaszubskiego. Masz do tego talent. Zupełnie szczerze ci to piszę, bo wiesz, że zwykle jestem pesymistą, [...] – są braki i to nieraz bardzo wielkie, ale popracowawszy jeszcze nad sobą, dojdiesz do pewnej doskonałości i powoli zapanujesz nad formą. O to tutaj chodzi głównie, bo myśli nieraz są świetne. Dlatego radziłbym Ci, abyś przyswoił sobie zupełnie dialekt północny, studiował język czeski, a może i języki słowiańskie [...]⁴¹.

Sam Karnowski słał swe utwory przede wszystkim dwóm osobom – Majkowskiemu oraz Szucy. Pisał, iż „Dr. M zwrócił mi bez uwag, Szuca dołączył swe uwagi krytyczne w liście [...]”⁴².

W grudniu 1909 r. Michał Szuca mówił o Kaszubach w Klubie Słowiańskim, który cieszył się dobrą opinią w Krakowie. Poznał tam hr. Andrzej Lubomirskiego z małopolskiej rodziny książęcej, ziemianina, kuratora Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie, działacza gospodarczego i społecznego; do którego miał się wybrać z wizytą. Na tym samym spotkaniu miał poznać również Stefana Ramuła, językoznawcę, autora *Słownika języka pomorskiego, czyli kaszubskiego* (wyróżnionego w 1889 r. nagrodą Akademii Umiejętności w konkursie imienia Lindego); a także Kazimierza Nitscha, profesora Uniwersytetu Jagiellońskiego, językoznawcę, sławistę

³⁸ Cyt. za: J. Borzyszkowski, *O historii literatury kaszubskiej...*, s. 118.

³⁹ Ważny był przy tym głos samego Karnowskiego, który w artykule *Wcielenie idei młodokaszubskiej* zaznaczał, iż „przez ideały kaszubskie nie trzeba rozumieć nic innego, wszystko to, co duszy kaszubskiej powinno być drogą, ziemią, tradycją, mową, obyczaje z jednej strony, a wspólna naroda i kulturalna z Polską z drugiej strony”; cyt. za: A. Bukowski, *Regionalizm kaszubski. Ruch narodowy, literacki i kulturalny. Zarys monografii historycznej*, Poznań 1950, s. 206; zob. Janowicz (Jan Karnowski), *Ruch młodokaszubski*, „Świat Słowiański” 1909, s. 214 i n.

⁴⁰ A. Bukowski, *Regionalizm kaszubski...*, s. 233.

⁴¹ Cyt. za: W. Szuca, *Życie i działalność...*, s. 2; na podstawie: J. Karnowski, *Moja droga...*, s. 60–61.

⁴² J. Karnowski, *Moja droga...*, s. 60 i n.

i dialektologa, który od początku XX w. prowadził badania na Kaszubach. Już następnego dnia po spotkaniu w „Klubie Słowiańskim” Szuca odwiedził małżeństwo Ramułtów. Rozmawiali o rozszerzonych studiach slawistycznych dla młodokaszubów, którzy mieli zostać objęci specjalnym programem stypendialnym⁴³. Zapewne m.in. pod wpływem Ramułtów postulował „zorganizowaną działalność na rzecz rozwoju kaszubskiego języka literackiego”. Szuca proponował również, aby działania te objąć programem kursów ekonomicznych w Poznaniu, prowadzonych przez Związek Spółek Zarobkowych i Gospodarczych⁴⁴. Według oceny Józefa Borzyszkowskiego rola Michała Szuchy wśród kaszubologów była nieco podobna do znaczenia przywoływanego wcześniej Wacława Wojciechowskiego, syna kołodzieja z chełmińskiego przedmieścia Rybaki, który przyczynił się do powstania zdrowego fermentu, dążąc do zespolenia ich sił i wzmożonego, samodzielnego działania w twórczej pracy literackiej i publicystycznej, wspierającej działalność Towarzystwa Naukowego w Toruniu⁴⁵. Karnowski o działalności Szuchy pisał: „Reklamę [«Gryfa» – L.M.] w prasie miał prowadzić kolega Szuca, dziś już nie wiem, jak się z tego wywiązał i listy jego pod tym względem nie dają konkretnej odpowiedzi. Wiem atoli, że on i [ks. Kamil] Kantak opisywali o «Gryfie» życzliwe recenzje”⁴⁶. Jednocześnie Szuca próbował promować autorów, dla Karnowskiego szukał czasopism, które opublikowałyby jego wiersze, płacąc za nie jednocześnie honorarium⁴⁷. Upowszechniał kaszubskość m.in. w pismach wychodzących we Lwowie, Krakowie, Warszawie i Poznaniu. Na łamach warszawskiego „Prądu” (1909, nr 9) pisał relacje z *Z Kaszub*⁴⁸.

Karnowski, doceniając działania i pracę Michała Szuchy, pisał, iż jego „zapatrywania [...] na pracę naszą w Gryfie i poza «Gryfem» [były – L.M.] bardzo krytyczne” (list z 22 marca 1910 r.). Pisząc z Krakowa, przekonywał go o konieczności poważnej, merytorycznej rozmowy na temat działalności środowiska skupionego wokół „Gryfa”, której celem byłoby przedstawienie powinności i planów: „bo jak dotychczas, to wszyscy działają i wszyscy w tym samym kierunku, a ostateczny wynik: galimatias nadzwyczajny”. Na proponowanym spotkaniu miał być koniecznie obecny dr Aleksander Majkowski. Zamierzano rozmawiać oraz opracować plan pracy, ponieważ „Samym pisanem i gadaniem wiele nie uzyskamy, czynów trzeba, bo inaczej będziemy rozprawiali o stanowisku Kaszubów do Polaków i Niemców itd., a Niemcy tymczasem Kaszubów zgermanizują – zupełnie po cichu...”. Karnowski zauważał, że zarówno program, jak i metody pracy przedstawione przez Szuchę były słuszne, jednak mogły

⁴³ J. Karnowski, *Propaganda* [w:] tenże, *Aleksander Majkowski. Wspomnienia – listy – uwagi*, oprac. i wstęp J. Borzyszkowski, Gdańsk 2012, s. 72–73.

⁴⁴ Cyt. za: J. Borzyszkowski, C. Obracht-Prondzyński, *Młodokaszubi...*, s. 302; por. W. Szuca, *Życie i działalność...*, s. 2. Fakt pisania Szuchy na łamach „Prądu” został odnotowany w „Gryfie” 1908–1909, R. I, nr 8, s. 248–249.

⁴⁵ Za: J. Borzyszkowski, *O historii literatury kaszubskiej...*, s. 125–126.

⁴⁶ Cyt. za: J. Karnowski, *Moja droga...*, s. 62; por. W. Szuca, *Życie i działalność...*, s. 2.

⁴⁷ Cyt. za: J. Borzyszkowski, C. Obracht-Prondzyński, *Młodokaszubi...*, s. 302.

⁴⁸ Por. W. Szuca, *Życie i działalność...*, s. 2.

okazać się niedopasowane do rzeczywistych warunków, po czym dodawał, iż gdyby sam bezpośrednio włożył odpowiedni wysiłek i pracę w sprawę kaszubską, wiedziałby, jak trudna i żmudna to praca, dodając „Nie trzeba nigdy od innych wymagać więcej niż samego siebie”⁴⁹.

Wbrew słowom Karnowskiego wydaje się jednak, że Szuca nie tylko krytykował, ale jeszcze angażował się w działania kaszubologów. W czerwcu 1910 r. napominał Franciszka Kręckiego o konieczności zorganizowania corocznego spotkania zarządu „Spółki Wydawniczej (E.G. m. b. H.) w Kościerzynie”, właściciela „Gryfa”. Propozycją zorganizowania spotkania w Sopocie lub Gdańsku⁵⁰. Niedługo później wziął udział w zjeździe pisarzy kaszubskich w dniach 26–27 września 1910 r. w gmachu Bazaru w Kościerzynie, wraz z Aleksandrem Majkowskim, Janem Karnowskim, ks. Wacławem Wojciechowskim, Bolesławem Piechowskim, Brunonem Gabrylewiczem, Franciszkiem Sędzickim, Tomaszem Rogalą oraz ks. Józefem Wryczą⁵¹. Zjazd został poprzedzony dyskusją na łamach „Gryfa” na temat pisowni kaszubskiej, którą rozpoczął – na życzenie dr. Majkowskiego – Karnowski, ale brali w niej udział głównie dr Nitsch, dr Friedrich Lorentz oraz ks. dr Kamil Kantak. W trakcie dyskusji na łamach prasy, jak i później rozrózniono m.in. kwestię naukowej pisowni od kwestii literackiej, praktycznej pisowni kaszubskiej. Przy tym członkowie Koła Kaszubologów i obecni akademicy, wśród których znaleźli się Antoni Miszewski i Michał Szuca, wyrażali przekonanie, iż na zjeździe powinny zostać poruszone również kwestie społeczne na Kaszubach oraz m.in. zmiany redakcyjne „Gryfa”⁵². Miano wówczas ustalić także wydanie przewodnika po Kaszubach, zorganizowanie wystawy ludoznawczej w Kościerzynie, stałej ekspozycji sztuki ludowej i przemysłu domowego w Sopocie⁵³.

Przełomowy dla historii ruchu okazał się zjazd założycielski Towarzystwa Młodokaszubów (TM-K) w Gdańsku 21 i 22 czerwca 1912 r. Do miasta zjechali nie tylko przedstawiciele Kaszub i w ogóle Pomorza, ale również Poznania, Warszawy, Łodzi i Wilna. Miejsce zostało wybrane nieprzypadkowo, chodziło o podkreślenie kaszubskości miasta oraz jego symbolicznego, regionalnego i stołecznego charakteru. W nim znajdował się bowiem „kaszubski Wawel” – Oliwa, nekropolia książąt gdańsko-pomorskich, stąd też wizyta w nim⁵⁴. Zwołanie w Gdańsku pierwszego wielkiego

⁴⁹ J. Karnowski, *Propaganda*, s. 7.

⁵⁰ Biblioteka Główna Uniwersytetu Gdańskiego, Dział zbiorów specjalnych, Spuścizna prof. Andrzeja Bukowskiego, Rs II 20/16, List Michała Szucy do Franciszka Kręckiego, Freiburg, 26.06.1910., bp.

⁵¹ Por. J. Schodzińska, *Franciszek Sędzicki (1882–1957). Działacz narodowy, regionalista i poeta kaszubski*, Gdańsk–Wejherowo 2003, s. 67; K. Korda, *Ks. ppłk. Józef Wrycza...*, s. 78; A. Bukowski, *Regionalizm kaszubski...*, s. 220–221.

⁵² J. Karnowski, *Zjazd Młodokaszubów w Kościerzynie 26.09.1910* [w:] tenże, *Aleksander Majkowski...*, s. 84.

⁵³ J. Karnowski, *Moja droga...*, s. 78; C. Obracht-Prondzyński, *Jan Karnowski (1886–1939). Pisarz, polityk...*, s. 99–100.

⁵⁴ Zob. szerzej: C. Obracht-Prondzyński, *Ruch kaszubsko-pomorski*, s. 106 i n.; J. Borzyszkowski, *Kaszubi w Gdańsku. Gdańsk stolicą Kaszub? Raz jeszcze* [w:] *Gedania Cassubia – kaszubskość*

zjazdu kaszubskiego, jak napisał Andrzej Bukowski, „było zarówno nawiązaniem do tradycji, jak i wyrazem manifestacji narodowej na rzecz tego miasta”. Z kolei na łamach „Gryfa” podkreślano, iż jeśli wśród ludności kaszubskiej i polskiej zwyciężyłaby myśl o Gdańsku jako kaszubskiej stolicy ówczesnych Prus Zachodnich, to mogłyby się spełnić słowa Adama Mickiewicza: „Gdańsk miasto niegdyś nasze, będzie znowu nasze”⁵⁵. W zjeździe uczestniczył, dopiero co ukończywszy studia we Fryburgu Bryzgowijskim, ekonomista dr Michał Szuca. W trakcie zjazdu polemizował z krytykami ruchu kaszubskiego, do których zaliczali się przed wszystkim ks. Bernard Łosiński oraz dr Władysław Panecki, obawiający się „separatyizmu kaszubsko-pomorskiego”. W protokole zjazdu ks. Wacław Wojciechowski zapisał: „Dr Szuca filozoficznie przeciwko wywodom pierwszych mówców: Co tylko możliwe, to nie konieczne stać się musi”⁵⁶. Na czele Towarzystwa jako prezes stanął ks. Ignacy Cyra z Drzycimia, sekretarzem zaś został dr Aleksander Majkowski z Sopotu, skarbnikiem prawnik i ekonomista – dr Franciszek Kręcki z Gdańska. Z kolei dr Szuca wraz z ks. Wryczą, Wojciechowskim i Pełką zostali wybrani do Komisji Prasowej TM-K, do której zadań należało prowadzenie ścisłej współpracy z redakcją „Gryfa” jako organu doradczego. Pismo stało się oficjalnym organem prasowym organizacji⁵⁷.

Niedługo po zakończeniu zjazdu – jeszcze w 1912 r. – redagowane przez Aleksandra Majkowskiego pismo „Gryf” upadło (wyszło 37 numerów). Miało ono zostać jeszcze trzykrotnie wznawiane (w latach 1921–1922, w 1925 r. oraz 1931–1932 (1934)), jednak nigdy nie zyskało tak dużego znaczenia jak „Gryf” przedwojenny, a szczególnie zgromadzone wokół niego środowisko⁵⁸. Z tego też powodu Michał Szuca opowiadał się

Gdańska, red. M. Borzyszkowska Szewczyk i C. Obracht-Prondzyński, Gdańsk 2018, s. 18, 23–24; C. Obracht-Prondzyński, *Znaki i symbole kaszubskiej pamięci w krajobrazie Gdańska* [w:] *Gedania Cassubia...*, s. 95–96.

⁵⁵ Cyt. za: A. Bukowski, *Regionalizm kaszubski...*, s. 244.

⁵⁶ Zjazd i samo Towarzystwo spotkało się również z krytyką pelplińskiego „Pielgrzyma”, który zarzucił młodokaszubom tendencje separatystyczne, brak poszanowania dla dotychczasowych działaczy, przekupstwo i zdradę (sprawa znalazła finał w sądzie), oraz ze strony Towarzystwa Naukowego w Toruniu, gdy w artykule dr. Lorenza *Zarys ogólnej pisowni i składni kaszubsko-pomorskiej* opublikowany w „Gryfie” (1911, nr 7) uderzył dr Józef Łęgowski; J. Karnowski, *Reakcja* [w:] tenże, *Aleksander Majkowski...*, s. 105–106.

⁵⁷ J. Borzyszkowski, C. Obracht-Prondzyński, *Młodokaszubi...*, s. 302; C. Obracht-Prondzyński, *Ruch kaszubsko-pomorski*, s. 106.

⁵⁸ Przez ponad rok działała także w Gdańsku Spółka Wydawnicza – Towarzystwo z ograniczoną poręką, prowadząca edycję „Gryfa” założonego w 1908 r. przez Aleksandra Majkowskiego. Zawieszona we wrześniu 1909 r. Spółka Wydawnicza, która 1 października 1909 r. przejęła od Majkowskiego Wydawnictwo „Gryf”, w chwili przeniesienia do Gdańska liczyła 58 członków posiadających 65 akcji. Działalnością spółki kierował dr Franciszek Kręcki i Majkowski; do rady nadzorczej weszli dr Bernard Filarski, ks. Józef Wrycza i mec. Ignacy Brejski. W samym Gdańsku wydawnictwem zajmował się głównie dr Kręcki, którego adres Hundgasse (ul. Ogarna) był adresem spółki, a od września 1912 r. Langermarkt 13 (Długi Targ). „Gryf” drukowany był u Sylwestra Buszczyńskiego w Toruniu. W listopadzie 1912 r. m.in. z powodu problemów finansowych zawieszono działalność spółki i przerwano druk. Pismo odrodziło się dopiero w 1921 r. i z długimi przerwami w edycji ukazywało się do połowy

za przejściem przez młodokaszubów „Gazety Gdańskiej”. Gotów był jednocześnie uczestniczyć w powołaniu odpowiedniej spółki wydawniczej. Do realizacji tego ambitnego planu jednak nigdy nie doszło⁵⁹.

Ruch młodokaszubski w pełni zaczął się organizować niespełna dwa lata przed wybuchem światowego konfliktu – Wielkiej Wojny, która położyła mu kres: „Twórcy i animatorzy ruchu zostali rozproszeni po świecie i przez wiele lat się nie spotykali. Część z nich wojny nie przeżyła. Do ponownego spotkania doszło w zupełnie zmiennej rzeczywistości – w obliczu odzyskującej niepodległość Polski, obejmującej swym władztwem także Pomorze”⁶⁰. Z biegiem lat Michał Szuca – jak z rozżaleniem pisał Karnowski – nie znalazł niezależności i samodzielności duchowej „potrzebnej duchom przodującym” i szedł w ślady ks. Kamila Kantaka oraz Teofila Zegarskiego, którzy coraz bardziej oddalali się od spraw kaszubskich⁶¹. Choć sam Szuca wypierał się tego, w sprawach kaszubskich pozostawał nieco na peryferiach, nie czynił żadnych postępów, nie angażował się, nie prowadził pogłębionych studiów. Karnowski pisał: „nie wiem, czy coś na temat kaszubszczyzny napisał – prócz kilku recenzji do gazet czy odczytów, o których w listach mówił”⁶². Przy tym jednak nigdy nie stracił kontaktu i nie skonfliktował się ze swoim środowiskiem znajomych i współpracowników, przyjaciół. Mimo to z biegiem lat ścieżka życia Szucy, tak jak i Piechowskiego oraz Miszewskiego, zaczęła się rozchodzić z działaniami młodokaszubów. Szczególnie po 1920 r. trzech z czwórki z Brus służyło społeczności polskiej i kaszubskiej, m.in. w Wolnym Mieście Gdańsku, w zupełnie inny sposób niż sam Karnowski. Niestety, ale wpłynęło to na ich relacje: „Kaźde zaś odejście od ideałów młodości, choćby najbardziej satysfakcjonujące, niemające nic wspólnego ze zdradą, opłacone jest powracającym uczuciem żalu i gorzycy” – podsumowywał Józef Borzyszkowski⁶³.

Wielka Wojna i osiedlenie się w Gdańsku

Wybuch I wojny światowej w sierpniu 1914 r. położył kres nie tylko działalności społeczno-kulturalnej, ale i sprawom oraz planom prywatnym. Michał Szuca

1934 r. Zob. szerzej: A. Romanow, *Gdańska prasa polska 1891–1920*, Warszawa 1994, s. 19, 53 i n.; a także T. Cieślak, „Gryf” – pismo dla spraw kaszubskich, „Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego” 1963, t. 3, z. 1, s. 170–190.

⁵⁹ J. Borzyszkowski, C. Obracht-Prondzyński, *Młodokaszubi...*, s. 308; zob. szerzej: A. Romanow, *Wydawcy i wydawnictwa „Gazety Gdańskiej” (1891–1939)* [w:] *Kaszubi – Pomorze – Gdańsk. W kręgu pytań o kulturę, historię i tożsamość. Księga Jubileuszowa Profesora Józefa Borzyszkowskiego z okazji 70. rocznicy urodzin*, red. C. Obracht-Prondzyński, T. Rembalski i K. Lewalski, Gdańsk 2016, s. 223–246.

⁶⁰ J. Borzyszkowski, C. Obracht-Prondzyński, *Młodokaszubi...*, s. 114.

⁶¹ J. Karnowski, *Moja droga...*, s. 65.

⁶² Cyt. za: tamże; por. W. Szuca, *Życie i działalność...*, s. 4–5.

⁶³ Cyt. za: J. Borzyszkowski, *O historii literatury kaszubskiej...*, s. 138–139; L. Molendowski, *Szuca Michał*.

w 1914 r. został powołany do służby w armii niemieckiej. Zostały mu jednak oszczędzone trudy służby frontowej i horror wojny pozycyjnej w okopach frontu zachodniego czy wschodniego. Służbę wojskową pełnił, wędrując po różnych krajach Rzeszy Niemieckiej, choć nie tylko. Długo również stacjonował w okupowanej Warszawie⁶⁴. 15 grudnia 1914 r. został włączony w szeregi 2. Landsturm Infanterie Bataillon Schrimm (2. Śremski Batalion Piechoty Obrony Krajowej), który bezpośrednio podlegał dowództwu Landsturmu (Obrony Krajowej) V. Armee Korps Posen (V. Dowództwu Korpusu Armijnego w Poznaniu). Brakuje jednak szczegółów drogi bojowej tejże jednostki. Przydział pochodzącego z Pomorza Szucy do tej jednostki może świadczyć o stosowaniu w armii cesarskiej polityki mieszania narodowości. Z drugiej strony na tenże przydział mogła mieć wpływ konieczność przydzielenia specjalisty – w tym wypadku ekonomisty – który mógłby zajmować się chociażby intendenturą. Na ten aspekt wskazywałyby również późniejsze przydziały Szucy. 20 stycznia 1917 r. już w stopniu kaprała (Unteroffizier, od 30 czerwca 1915) został przydzielony do intendentury garnizonu okupacyjnego w Warszawie (Armee Intendantur Warschau) (il. 1), który podlegał od 24 sierpnia 1915 r. na mocy rozporządzenia cesarza Wilhelma II Cesarско-Niemieckiemu Generał-Gubernatorstwu Warszawskiemu (Kaiserlich-Deutsche General-Gouvernement Warschau)⁶⁵. 12 sierpnia 1917 r., pozostając nadal w randze podoficera, przesunięty został na stanowisko ściśle związane z administracją (intendenturą) wojskową (Unterzahlmeister) do 24. kompanii zbiorczej (Sammel Kompagnie 24 Warschau). Jednocześnie w tym samym roku miał dłużej niż dwa miesiące przebywać w „bezpośredniej bliskości działań wojennych”, czyli w pobliżu lub na samej linii frontu⁶⁶.

W czasie stacjonowania w Warszawie miał kontakt z jednym ze swych przedwojennych współpracowników, ks. Kamilem Kantakiem, od 1913 r. dyrektorem kancelarii arcybiskupstwa gnieźnieńsko-poznańskiego i redaktorem „Miesięcznika Kościelnego”. Kantak od 1917 r. nawiązywał kontakty z Warszawą i szczątkową polską administracją, starając się w ten sposób zdobyć silną pozycję dla młodokaszubów na Pomorzu. W tychże staraniach, zabiegając o poparcie administracji centralnej, miał mu pomagać również Michał Szuca, który jednocześnie wraz z nim obserwował rozwój sytuacji w Prusach Zachodnich oraz ruchu młodokaszubskiego⁶⁷.

⁶⁴ J. Borzyszkowski, C. Obracht-Prondzyński, *Młodokaszubi...*, s. 302.

⁶⁵ Sztab Generał-Gubernatorstwa Warszawskiego gen. Hansa Hartwiga von Beselera początkowo tworzyły dwa oddziały: Oddział A, podlegający bezpośrednio szefowi sztabu, odpowiedzialny za sprawy organizacyjne, wyszkolenie, uzbrojenie i dyslokację wojsk, wywiad i kontrwywiad oraz Oddział B, podlegający nadkwatermistrzowi, odpowiedzialny za sprawy inżynieryjno-saperskie, komunikację, przemysł krajowy, wymiar sprawiedliwości, umundurowanie i wyżywienie wojska, służbę zdrowia i weterynaryjną oraz posługi duszpasterskie. Od listopada 1916 r. istniał też Oddział C, powołany do spraw Polskiej Siły Zbrojnej (Polnische Wehrmacht).

⁶⁶ Na podstawie: Archiwum rodzinne Feliksa Szucy (dalej: ArFSz), Militär Dienstzeitbescheinigung über den Unterzchlmeister Michael Szuca, Berlin-Spandau, 24. Oktober 1933, bp.

⁶⁷ Muzeum Gdańska, Teczka: Ł. Czyżewski, Gdańsk – tablice pamiątkowe, Działacze polscy i przedstawiciele, mpis: D. Majkowska, *Kamil Kantak (1881–1976) ksiądz, historyk, publicysta, działacz*

Ilustracja 1. Michał Szuca (siedzi na ziemi) w czasie I wojny światowej, prawdopodobnie w okresie stacjonowania w garnizonie warszawskim, 1917 r.

Źródło: Archiwum rodzinne Feliksa Szucy.

Od 12 czerwca 1918 r. Michał Szuca znów zmienił swój przydział w armii. Został skierowany do 5. Zapasowego Batalionu Kolejowego (Train Ersatz Abteilung 5.), a 6 lipca 1918 r. do 3. Zapasowego Oddziału Motoryzacyjnego (Kraftfahr Ersatz Abteilung 3.), oba podlegały dowództwu we Wrocławiu. Ze służby wojskowej został zwolniony 22 października 1918 r.⁶⁸

Michał Szuca wrócił do Fryburga Bryzgowijskiego, gdzie 4 września 1919 r. ożenił się z poznaną jeszcze w okresie studenckim Weroniką (Verą) Minną Augustą Julią von Zakrzewską (il. 2). Przyjęcie weselne odbyło się w wybudowanym w 1834 r. Hotelu Kopf Gasthof w Reigel am Kaiserstuhl, niedaleko Fryburga. Panna młoda pochodziła z niemieckiej rodziny z Fryburga o polskich korzeniach, choć część rodziny Szuców uważała, że bardziej prawdopodobne były związki z Francją⁶⁹. Vera, jak ją zdrobniale nazywał mążnek, była córką Alberta, doktora chemii, dyplomowanego (z patentem) piwowara, budowniczego browarów, i Marii Amelii Pauliny

społeczno-polityczny [w:] W. Malczewska, *Działacze polscy i przedstawiciele w Wolnym Mieście Gdańsku*, Gdańsk 1974, s. 2–3 [wydanie książkowe: W. Malczewska, *Działacze polscy i przedstawiciele RP w Wolnym Mieście Gdańsku*, Gdańsk–Wrocław 1974, s. 259]; por. J. Borzyszkowski, C. Obracht-Prondzyński, *Młodokaszubi...*, s. 302.

⁶⁸ ArFSz, Militär Dienstzeitbescheinigung..., bp.

⁶⁹ Archiwum rodzinne Michała Szucy (syna Jana Szucy) (dalej: ArMSz), Arkusz grupowy rodziny dla osoby: Michał Szuca i Weronika Minna Augusta Julia Szuca, kpis, s. 1

Ilustracja 2. Michał Szuca (w mundurze), a obok niego przyszła żona Weronika (Vera), jej ojciec Augustyn, siostra Maja oraz nieznanym młodzieniec, 1918 r.

Źródło: Archiwum rodzinne Feliksa Szucy.

Zakrzewskiej⁷⁰. Niedługo po ślubie, bo już w październiku 1919 r., Szucowie przyjechali do Gdańska, z którym związali się na kolejne 20 lat.

Życie, praca i działalność w Wolnym Mieście Gdańsku

Wybór Gdańska przez Michała Szucę nie był przypadkowy. Roman Wapiński scharakteryzował Gdańsk pierwszej połowy XX w. jako miasto będące równocześnie „[...] stolicą historycznie ukształtowanego regionu, a co za tym idzie i historycznie ukształtowanej pewnej wspólnoty regionalnej, i miastem, o które rywalizowali Polacy i Niemcy, obejmowanym zasięgiem dwóch ojczyzn ideologicznych”⁷¹. W okresie odbudowy państwa polskiego w 1918 r. i później w zasięgu polskich aspiracji znajdowały się

⁷⁰ Informacje na podstawie korespondencji z Michałem Szucą, synem Jana Szucy, z 21.10.2021 r. (w zbiorach autora) oraz ArMSz, Arkusz grupowy rodziny..., s. 1.

⁷¹ Cyt. za: R. Wapiński, *W kręgu spraw kaszubskich i pomorskich. W 100-lecie powrotu Pomorza w granice niepodległej Rzeczypospolitej*, red. J. Borzyszkowski i C. Obracht-Prondzyński, Gdańsk 2020, s. 51.

Wilno i Lwów, które odgrywały tak ważną rolę jak Gdańsk dla świadomości narodowej, państwowotwórczej.

Poza tym w mieście, które na mocy decyzji podjętych podczas konferencji w Wersalu 28 czerwca 1919 r. miało stać się od 15 listopada 1920 r. Wolnym Miastem Gdańsk, mieszkali wieloletni przyjaciele i współpracownicy Szuchy: ks. dr Kamil Kantak, wówczas dyrektor Towarzystwa Wydawniczego Pomorskiego, oraz dr Franciszek Kręcki, od listopada 1918 r. kierujący gdańskim podkomisariatem Naczelnej Rady Ludowej (1918–1920) i Tajną Organizacją Wojskową „Pomorze”, organizowaną na wypadek zbrojnego powstania mającego na celu przyłączenie Pomorza do Polski⁷². To właśnie ci polscy gdańszczanie pozyskali Szucę. Niedługo po swoim przyjeździe sam Szuca ściągnął z pracy na uniwersytecie heidelberskim i w prywatnej szkole średniej Heidelberg Collage dr. Teofila Zegarskiego⁷³.

Ilustracja 3. Michał Szuca z synami Janem i Stanisławem na Długim Pobrzeżu, około 1929 r.

Źródło: Archiwum rodzinne Feliksa Szuchy.

Po przybyciu do Gdańska Szuca wraz z żoną zamieszkali początkowo przy Fuchswall 1 (ul. Lisia Grobla 1), następnie od 1920 r. przy Langer Markt 18 (ul. Długi Targ 18), gdzie przebywali do 1932 r. Po przeprowadzce do Sopotu rodzina zamieszkała przy Mackensenallee 68 (ul. Kościuszki 64)⁷⁴. W Gdańsku urodzili się dwaj pierwsi synowie Szuchy: 5 maja 1921 r. Stanisław, a 11 grudnia 1922 r. Jan (il. 3). Z kolei w okresie sopockim na świat przyszli kolejni dwaj synowie: 2 grudnia 1933 r. urodził się Feliks Michael, a 25 grudnia 1936 r. Piotr Leopold Benjamin (il. 4)⁷⁵.

Szuca niemalże od razu po przybyciu do Gdańska podjął współpracę ze swoim przedwojennym środowiskiem, np. z ks. Kantakiem i dr. Majkowskim, wówczas m.in. redaktorami „Gazety Gdańskiej”⁷⁶. Zapewne w tym okresie w jakiś sposób uczestniczył we wznowieniu wydawania „Gryfa”, który zaczął ukazywać się w 1921 r. w formie znacznie uboższej treściowo i graficznie (ostatecznie ukazało się 11 numerów)⁷⁷.

⁷² B. Hajduk, *Kazimierz Kręcki* [w:] SBPN, t. 2, red. S. Gierszewski, Gdańsk 1994, s. 505–506.

⁷³ J. Szews, *Zegarski Teofil* [w:] SBPN, t. 4, s. 522.

⁷⁴ L. Molendowski, *Szuca Michał*.

⁷⁵ ArMSz, *Arkusze grupowy rodziny...*, s. 1.

⁷⁶ J. Borzyszkowski, *Michał Szuca*, s. 323.

⁷⁷ Zob. T. Cieślak, „Gryf” – *pismo dla spraw kaszubskich*, s. 185–190.

Ilustracja 4. Ostatnie wspólne zdjęcie synów Michała i Weroniki Szuców wykonane we Fryburgu Bryzgowijskim w czasie wojny. Od lewej: Stanisław, Feliks, Jan i Piotr, 1942 r.

Źródło: Archiwum rodzinne Feliksa Szucy.

W latach 1935–1937 Majkowski i Karnowski wraz z Szucą i braćmi Bieszkami podjęli współpracę z działaczami i publicystami „Zrzeszy Kaszëbskiej”, do której pisali ks. Franciszek Gruzca, Jan Rompski, Feliks Marszałkowski i Jan Trepczyk⁷⁸.

W tym też okresie dr Szuca zaangażował się, po raz pierwszy w życiu, w działalność polityczną. Według ówczesnego postrzegania sytuacji politycznej, zwłaszcza po przyłączeniu Pomorza do Polski w 1920 r., uważano, że społeczności pomorskiej, a Kaszubom w ogóle, istotne korzyści przynieść mogło jedynie powołanie partii, takiej jak np. Związek Ludowo-Narodowy (ZLN) czy Narodowa Partia Robotnicza (NPR), gdyż za ich pośrednictwem mogli na forum parlamentarnym reprezentować i popierać interesy ludności pomorskiej⁷⁹. Dla głównego inicjatora tej politycznej działalności, ks. Kantaka, godzenie spraw Kaszub z ideami ZLN było niemożliwe, gdyż według niego ta ostanía „[...] to domena endecka”, której był zagorzałym przeciwnikiem. Z kolei NPR miał powiązania z ludźmi Jana Brejskiego, dziennikarza, wydawcy, podsekretarza Ministerstwa byłej Dzielniczy Pruskiej (1919–1920), a w latach 1920–1924 wojewody pomorskiego, którzy zazdrośnie strzegli swoich interesów, w tym przed ks. Kantakiem. Wybór padł zatem na Polskie Stronnictwo Ludowe (PSL). Na Pomorzu miał powstać jej lokalny

⁷⁸ D. Szymikowski, „Zrzesz Kaszëbskô” w latach 1933–1939, Bolszewo 2010, s. 164.

⁷⁹ J. Karnowski, *Ekskurs do PSL – Piast w 1920 r.* [w:] tenże, *Aleksander Majkowski...*, s. 140.

oddział PSL „Piast”. Jesienią 1920 r. odbył się w Tczewie informacyjno-konstytucyjny zjazd Koła Demokratycznego, w którym obok przedstawicieli PSL z wicemarszałkiem sejmu Stanisławem Osieckim uczestniczyli dr Zegarski, dr Szuca, Witold Kukowski, ks. Katak oraz Karnowski. Celem było powołanie PSL „Piast” – Oddział Pomorze, który był pomyślany jako samodzielna Pomorska Partia Ludowa. Na zjeździe tym Majkowski, Karnowski i inni młodokaszubi (w tym Zegarski) zrezygnowali jednak z idei aliansu z PSL. Według relacji Karnowskiego obaj szybko tego pożałowali, ponieważ kierownictwo partii uważało Pomorze za siedlisko endeków i dążyło do całkowitej unifikacji swych szeregów⁸⁰. Choć przygoda w polityce okazała się krótkotrwała, nie oznaczała ona końca zaangażowania Michała Szuchy w działalność polityczną i społeczną.

9 maja 1921 r. w Toruniu powstało Bractwo Pomorskie, którego założycielami byli: dr Teofil Zegarski, ks. radca Bolesław Makowski, inż. Alfons Hoffman, prof. Medard Męczykowski, dr Szczepan Gracz, Jan Karnowski i inni. Bractwo, zrzeszenie rodowitych Pomorzan, stawiało sobie za cel rozwój kultury polskiej na Pomorzu, przy wykorzystaniu rodzimych pierwiastków. Do Bractwa przyjmowano także nie-Pomorzan, jednak przejawiających zacięcie i umiłowanie tradycji i kultury Pomorza (wywodzili się oni głównie z Galicji)⁸¹. Głównym celem Bractwa była integracja środowiska oraz wypracowanie koncepcji rozwojowej Pomorza. Bractwem Pomorskim od 1922 r. do śmierci kierował jako prezes Zegarski. W pierwszym okresie (w latach 1921–1922) Bractwo było bardzo aktywne. Wspierało przedsięwzięcia TNT i Towarzystwa Sztuk Pięknych w Toruniu. Działo na rzecz utrzymania na wysokim poziomie Teatru Narodowego w Toruniu oraz zabiegało o utworzenie w tym mieście Muzeum Pomorskiego. Dało również początek czasopismu „Książnica Pomorska”⁸². W czasie zebrań omawiano bieżące sprawy z działalności, a członkowie prezentowali referaty na temat historii Pomorza⁸³.

⁸⁰ J. Borzyszkowski, *Aleksander Majkowski (1876–1938)*..., s. 484–500; C. Obracht-Prondzyński, *Jan Karnowski (1886–1939). Pisarz, polityk*..., s. 174; J. Borzyszkowski, C. Obracht-Prondzyński, *Młodokaszubi*..., s. 308.

⁸¹ J. Borzyszkowski, *Aleksander Majkowski (1876–1938)*..., s. 551.

⁸² Już w chwili powstania Bractwo spotkało nieprzyjazne nastawienie – do najbardziej zagorzałych jego wrogów należał wojewoda pomorski Jan Brejski. Po 1924 r., kiedy stanowisko to objął dr Stanisław Wachowiak, sytuacja na szczęście się zmieniła. Wachowiak solidaryzował się z towarzystwem Pomorzan i wspierał je finansowo. Rozpoczęło ono wydawanie książek w serii Książnicy Pomorskiej. Liczne przeszkody sprawiały, że efekty wielu różnych inicjatyw były niewielkie. *Bractwo Pomorskie w pięćdziesiąt lat swego istnienia* [Przedruk broszury z 1926 r.], wstępem opatrzył J. Kutta, Poznań 1976, s. 6; A. Bukowski, *Regionalizm kaszubski*..., s. 279; C. Obracht-Prondzyński, *Ruch kaszubsko-pomorski*, s. 136–140.

⁸³ Przykładowo, na walnym zebraniu, które odbyło się 4 lipca 1922 r., referaty wygłosili: dr Łęgowski – *Udział Józefa Wybickiego w tworzeniu legionów*, oraz J. Karnowski – *Uwagi o ideologii pomorskiej*. Spotkanie poprzedzała msza św. odprawiana kościele św. Jana o godzinie 9.00, następnie o godzinie 10.00 uczestniczono w otwarciu Wystawy Sztuki Kościelnej. Główne posiedzenie rozpoczęło się o godzinie 11.30 w Tivoli przy ulicy Bydgoskiej. Omawiano sprawy organizacyjne. Druga część posiedzenia odbywała się w auli toruńskiego gimnazjum męskiego, gdzie wygłoszono referaty. Po referatach, które zaczynały się o 17.00, obrady kończyły się obejrzeniem przedstawienia w Teatrze Narodowym i wspólną kolacją; Archiwum Państwowe w Toruniu (dalej: APT), Bractwo Pomorskie 1922–1938, 3259, Walne zebranie Bractwa Pomorskiego z 4 lipca 1922 roku, k. 1.

Bractwo w 1922 r. liczyło 156 członków, w jego skład wchodziły także ważne postacie regionu, w tym i WMG⁸⁴.

Aktywność Bractwa Pomorskiego nie ograniczała się jedynie do działalności kulturalno-naukowej, występowało ono również z programami zagospodarowania Pomorza oraz z projektami dotyczącymi polityki państwa w tym regionie. Przedstawiało własne negatywne uwagi na temat działalności rządu polskiego na tym terenie, jak również wskazywało na potrzeby społeczeństwa i istniejące zagrożenia. W referacie z 1926 r. pod tytułem *Potrzeby i życzenia Pomorza*, znanym też pod nazwą *Dezyderaty Pomorza*, przedstawiono najważniejsze postulaty Bractwa: zwiększenie terytorium województwa pomorskiego poprzez przyłączenie sąsiednich powiatów nadnoteckich województwa poznańskiego: bydgoskiego, szubińskiego, wyrzyskiego i inowrocławskiego. Postulowano również prowadzenie konsekwentnej polskiej polityki zagranicznej wobec państwa niemieckiego, ponieważ integralność Pomorza, jak żadnego innego regionu Polski, zależała od wyważonej polityki. Najważniejsze jednak spostrzeżenia tego dokumentu dotyczą polityki wewnętrznej. Zwracano uwagę, że istnienie policji politycznej budzi niezadowolenie ludności. Postulowano również zwiększenie liczby żołnierzy. W związku z bezrobociem na Pomorzu postulowano ułatwienia dla ludności wyjeżdżającej do pracy do Niemiec. Ludność pomorską irytowała również daleko idąca ekskluzywność urzędników pochodzących z innych dzielnic, co Szuca konstatawał z „gorzkim wyrzutem” (zamiast zatrudniać urzędników miejscowych z Pomorza ściągano ich z głębi kraju, oferując wysokie pensje)⁸⁵. Głównym terenem działalności Michała Szuchy był przede wszystkim Gdańsk.

Jeden z biografów, charakteryzując postać Szuchy, zauważył, że „o jego głębszym powiązaniu z elitą inteligencji w Gdańsku świadczy współudział [...] w założeniu [...] Towarzystwa Przyjaciół Nauki i Sztuki”⁸⁶. Organizacja powołana 11 lipca 1922 r. w jednej z sal hotelu Continental w Gdańsku z inicjatywy ks. dr. Kamila Kantaka wzorowana była na już istniejącym i działającym od lat w Poznaniu Towarzystwie Przyjaciół Nauk, do którego celów należały „[...] naukowe badania w dziedzinie historii oraz innych gałęzi wiedzy ze szczególnym uwzględnieniem zagadnień gdańskich i pomorskich, szerzenie poczucia piękna sztuki i budzenie zmysłu artystycznego oraz

⁸⁴ Byli wśród nich m.in.: prof. Erwin Behrent z polskiego gimnazjum w Gdańsku; ks. dr. Kazimierz Bieszk, profesor Seminarium Duchownego w Pelplinie; senator ks. Feliks Bolt; ks. kanonik Konstantyn Dominik (przyszły biskup); dr Artur Górski, pisarz, krytyk literacki; ks. dr Leon Heyke; ks. Bronisław Komorowski; dr Franciszek Kręcki, bankowiec; ks. Leon Miszewski; prof. Zygmunt Moczyński, muzyk z Torunia; ks. Klemens Przewoski, proboszcz na Oksywiu; dr Franciszek Rediger, dyrektor gimnazjum w Chełmnie; Marian Sydow, redaktor „Słowa Pomorskiego” z Torunia; prof. Wacław Szczęblewski z Grudziądza; ks. Józef Wrycza, proboszcz z Wiela; Stanisław Zawacki, burmistrz Chełmna i wielu innych; APT, Bractwo Pomorskie 1922–1938, 3259, Walne zebranie Bractwa Pomorskiego z 4 lipca 1922 roku, k. 3–11.

⁸⁵ APT, Bractwo Pomorskie 1922–1938, 3259, *Potrzeby i życzenia Pomorza*, s. 21–45.

⁸⁶ J. Golec, *Sopocki album biograficzny*, s. 276–277.

zainteresowanie nauką i sztuką w szerokich warstwach polskiego społeczeństwa⁸⁷. W tym też dniu na wniosek dr. Jana Pomierskiego wybrano: Władysława Cieszyńskiego – redaktora „Gazety Gdańskiej”, ks. Kantaka, Stanisława Kuhnerta – posła do Volkstagu, Witolda Kukowskiego – ambasadora honorowego Estonii w Gdańsku, Jana Kwiatkowskiego – dyrektora Drukarni Gdańskiej, dr. Jana Pomierskiego, Marię Scheffs – żonę dyrektora banku na członków założycieli. Wszyscy byli obywatelami WMG i reprezentowali różne zawody. Jednak 28 lipca 1922 r. przy przeprowadzaniu procedury rejestracyjnej dokonano jednej zmiany, zamiast Witolda Kukowskiego, jako siódmego członka założyciela, wymieniono dr. Michała Szucę, wówczas dyrektora Banku Dyskontowego w Gdańsku⁸⁸. Marian Pelczar jako członek TPNiS, opisując początki historii Towarzystwa, wspominał, iż Szuca został dopisany „z bliżej nieznanых powodów”⁸⁹. Damroka Majkowska w artykule o ks. Kantaku również zwracała uwagę, że dr Szuca został „dokooptowany [...] do aktu notarialnego”, a gdy 4 grudnia 1922 r. wybrano pierwsze władze TPNiS, skarbnikiem i tak został Witold Kukowski⁹⁰. W samym dzienniku TPNiS zapisano, że w tym właśnie składzie oddano sprawę rejestracji, ze względu na „wrogie nastawienie praw korporacyjnych polskim towarzystwom, rządu gdańskie zarejestrowały [...] lecz [...] [tylko jako – L.M.] towarzystwo prywatne”⁹¹. Na podstawie analizy dokumentów związanych z działalnością Towarzystwa w okresie WMG można wywnioskować, że Michał Szuca nie przejawiał żadnej aktywności naukowej, publicystycznej na łamach wydawanego od 1927 r. „Rocznika Gdańskiego” (redagowanego przez Adama Czartkowskiego, Marcina Dragana i Władysława Pniewskiego)⁹² czy nawet organizacyjnej. Gdy 1 kwietnia 1923 r. podczas walnego zebrania obrano definitywnie Zarząd Towarzystwa, Michała Szucy w jego skład nie powołano, nie włączono go też do żadnego z trzech powołanych wówczas wydziałów⁹³. Prawdopodobnie zaliczenie go do grona założycielskiego spowodowane było względami osobistymi

⁸⁷ Archiwum Państwowe w Gdańsku (dalej: APG), Towarzystwo Przyjaciół Nauki i Sztuki, 985/1, Dziennik Towarzystwa Przyjaciół Nauki i Sztuki w Gdańsku (11 VII 1922 – 25 XI 1931), s. 3–4; C. Obracht-Prondzyński, *Znaki i symbole kaszubskiej...*, s. 105.

⁸⁸ K. Szymański, *Kronika Towarzystwa Przyjaciół Nauki i Sztuki w Gdańsku*, „Rocznik Gdański” 1927, t. 1, s. 145; D. Majkowska, *Kamil Kantak – inicjator i współzałożyciel Towarzystwa Przyjaciół Nauki i Sztuki w Gdańsku*, „Rocznik Gdański” 1972, t. 32, z. 1, s. 19–20.

⁸⁹ Cyt. za: M. Pelczar, *Zarys dziejów Gdańskiego Towarzystwa Naukowego (1921–1971)* [w:] Gdańskie Towarzystwo Naukowe, *Pięćdziesiąt lat Gdańskiego Towarzystwa Naukowego 1922–1972. Księga pamiątkowa*, Gdańsk 1972, s. 19; H. Stępniań, *Ludność polska w Wolnym Mieście Gdańsku 1920–1939*, Gdańsk 1991, s. 370–371.

⁹⁰ D. Majkowska, *Kamil Kantak – inicjator i współzałożyciel...*, s. 20.

⁹¹ APG, Towarzystwo Przyjaciół Nauki i Sztuki, 985/1, Dziennik Towarzystwa Przyjaciół..., s. 5.

⁹² M. Andrzejewski, *Oświata, kultura (1920–1945)* [w:] *Historia Gdańska*, t. 4, cz. 2: 1920–1945, red. E. Cieślak, Sopot 1998, s. 281.

⁹³ K. Szymański, *Kronika Towarzystwa Przyjaciół...*, s. 146–147; zobacz również szerzej: A. Bukowski, *Uroczystości jubileuszowe Gdańskiego Towarzystwa Naukowego*, „Rocznik Gdański” 1972, t. 32, z. 1, s. 5–7.

(przyjaźnią z ks. Kantakiem) oraz prestiżowymi – jako że był dyrektorem jednego z większych polskich banków. Działania Towarzystwa włączono do jedynej polskiej organizacji politycznej w WMG, Gminy Polskiej, oraz powstałej rok wcześniej organizacji szkolnej – Macierzy Szkolnej (po 1938 r. Gdańskiej Macierzy Szkolnej)⁹⁴. Tym niemniej Szuca wspierał TPNiS finansowo, np. w 1923 r. przekazując – wraz z wieloma innymi darczyńcami – 1000 marek na jego działalność⁹⁵. W 1927 r. Michał Szuca z ramienia Gminy Polskiej na wielkim wiecu organizacji polskich w sali Stoczni Gdańskiej został powołany w skład Centralnego Komitetu Wyborczego do Volkstagu, na którym m.in. na stanowisko marszałka prezesa Gminy Polskiej wybrano posła dr. Zygmunta Moczyńskiego⁹⁶. Szuca udzielał się również w życiu sportowym Polaków w WMG. Od 1923 r. był członkiem zarządu, a później – przynajmniej do 1927 r. – wiceprezesem Klubu Wioślarskiego KS „Gedania”⁹⁷. Działał również w gdańskim oddziale Ligi Morskiej i Kolonialnej, w 1936 r. w czasie walnego zebrania nowego zarządu wszedł w skład komisji rewizyjnej⁹⁸.

Michał Szuca był również nauczycielem. W latach 1930–1938 pracował jako nauczyciel księgowości w Polskiej Wyższej Szkole Handlowej przy Trojngasse (ul. Seredyńskiego), której dyrektorem był Marian Seredyński, poprzednio wykładowca Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie (il. 5). W sierpniu 1929 r. została ona przekształcona w 2-letnią Polską Wyższą Szkołę Handlową. Doktor Szuca prowadził 18 godzin lekcyjnych tygodniowo z uposażeniem VII grupy funkcjonariusza państwowego. Pracował m.in. wraz z Marianem Pelczarem (historia i język polski), Marią Ostrowską (maszynopisanie i wychowanie fizyczne) – komendantką chorągwi Harcerek ZHP w WMG, Eugenią Adamczykową – nauczycielką rachunków i instruktorką harcerską, Marią Pikarską (język polski) i Alfredem Liczmańskim – nauczycielem stenografii oraz komendantem Gdańskiej Chorągwi Harcerzy w WMG⁹⁹. Uczył również – do 1936 r. – w szkole, której założycielem i dyrektorem był dr Teofil Zegarski – w Prywatnym Gimnazjum Koedukacyjnym w Gdyni-Orłowie przy Szosie

⁹⁴ M. Pelczar, *Zarys dziejów Gdańskiego...*, s. 17–18.

⁹⁵ „Gazeta Gdańska” 11.03.1930, nr 57, s. 2.

⁹⁶ „Słowo Pomorskie” 2.07.1927, nr 148, s. 2–3.

⁹⁷ J. Borzyszkowski, *Michał Szuca*, s. 323; „Gazeta Gdańska” 2.03.1923, nr 49, s. 3.

⁹⁸ „Gazeta Gdańska” 4.05.1936, nr 102, s. 4.

⁹⁹ Zadaniem szkoły było przygotowanie pomocniczych pracowników z wykształceniem kupieckim dla przedsiębiorstw handlowych. Była to jedyna polska szkoła zawodowa na terenie Gdańska, w związku z tym nie zawsze mogła sprostać napływowi kandydatów. Posiadała przy tym niezbędne warunki i wyposażenie. Na podstawie: Archiwum Akt Nowych w Warszawie, Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, 14/6089, Umowa między Dyrektorem Biura Personalnego Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia a Michałem Szucą, Warszawa, 25 stycznia 1934 r., k. 10–13; Biblioteka Szkół Ekonomiczno-Handlowych im. Macierzy Szkolnej w Gdańsku (dalej: BSzE-HGd), Kronika Polskich Szkół Handlowych, Tom II: 1937 (Wolne Miasto Gdańsk), bp; BSzE-HGd, *Prof. dr Michał Szuca (biogram)*, s. 2; *Zespół Szkół Zawodowych nr 1 im. Macierzy Szkolnej w 70-lecie Polskich Szkół Handlowych w Gdańsku. Monografia*, oprac. U. Stawierska, L. Dufke, M. Rozpara i in., Gdańsk 1996, s. 53, 59, 94–97.

Ilustracja 5. Grono nauczycielskie w Polskiej Wyższej Szkole Handlowej w Wolnym Mieście Gdańsku. Stoją od lewej: Marian Smokowski, Frank Dunsby, Alfons Liczmański, Aleksander Żurek; siedzą od lewej: Zdzisław Kaszuba, Albert Isnar, Maria Pikarska, Eugenia Adamczykowa, Maria Ostrowska i Michał Szuca, około 1930 r.

Źródło: Biblioteka Szkół Ekonomiczno-Handlowych w Gdańsku.

Gdańskiej (al. Zwycięstwa 194), gdzie również uczyło się i zdało maturę dwóch jego synów: Stanisław oraz Jan¹⁰⁰.

Pomimo pracy, działalności i zaangażowania w sprawy polskie na terenie WMG dr Michał Szuca znany był zarówno w mieście, jak i na Pomorzu bardziej jako bankowiec i ekonomista niż działacz¹⁰¹. W tym samym roku, gdy przybył do Gdańska, rozpoczął pracę w bankowości. Od 1919 r. do końca 1922 r. pracował jako dyrektor filii gdańskiej Banku Dyskontowego w Bydgoszczy¹⁰². Od stycznia 1921 r. wszedł do zarządu jako jeden z dwóch głównych zastępców (wraz z Antonim Pampuchem z Bydgoszczy) dyrektora Witolda Kukowskiego¹⁰³. W tym samym czasie Szuca wraz z inż. Teodorem Grobelskim jako jej prezesem, arch. Ludwikiem Jurkiewiczem, kupcem Kurtem Denschem, arch. Rudolfem Meierem jako członkami rady nadzorczej

¹⁰⁰ Zob. szerzej: L. Molendowski, *Teofil Zegarski...*, s. 162–182; J. Borzyszkowski, C. Obracht-Prondzyński, *Młodokaszubi...*, s. 308.

¹⁰¹ Za. J. Borzyszkowski, C. Obracht-Prondzyński, *Młodokaszubi...*, s. 308.

¹⁰² ArMSz, Zestawienie miejsc zatrudnienia dr. Michała Szucy, bp.

¹⁰³ „Nowa Gazeta Bydgoska” 27.01.1921, R. 1, nr 21, s. 3.

założyli spółkę Towarzystwo Instalacyjne Pomorskie, wykonującą instalacje wodno-kanalizacyjne, elektryczne i gazowe¹⁰⁴. Michał Szuca był pełnomocnikiem i reprezentantem Witolda Kukowskiego¹⁰⁵. W kwietniu 1920 r. Michał Szuca został przez Kukowskiego zgłoszony do objęcia funkcji prokurenta (tj. osoby do dokonywania czynności pozasądowych oraz sądowych w związku z prowadzonym przedsiębiorstwem) w oddziale olsztyńskim Banku Dyskontowego w Bydgoszczy wraz z kasjerem Antonem Pampuchem z Bydgoszczy, kupcem Władysławem Szmańdą z Bydgoszczy, Zofią Zielińską z Gdańska oraz bankowcem Stefanem Talarczykiem z Olsztyna¹⁰⁶. 24 kwietnia Michał Szuca oraz kupiec dr Rudolf Foersterling z Sopotu zostali zarejestrowani jako szefowie spółki Zoppoter Hotelbetriebsg. mbH (Zoppoter Betriebsgesellschaft), która została powołana do życia we wrześniu 1919 r. w celu zarządzania hotelem Miramare przy Waeldschenstrasse 47 (ul. Bolesława Chrobrego 47). Szuca został odwołany ze stanowiska szefa spółki (Geschäftsführer) w sierpniu 1921 r.¹⁰⁷ W maju 1920 r. Michał Szuca ponownie z Witoldem Kukowskim, Rodolfem Foersterlingiem oraz rewidentem księgowym Sylwestrem Dąbrowskim powołali do życia kolejną spółkę: Pomorskie Towarzystwo Powierniczo-Rewizyjne Fides (prokurentami zostali Foersterling i Dąbrowski)¹⁰⁸. Wymienione działania to przykłady działalności gospodarczej i finansowej Szucy w Gdańsku. Należy przy tym zauważyć, iż w tym okresie przedsięwzięcia te były prowadzone w gronie ścisłych współpracowników z Banku Dyskontowego.

Od stycznia 1923 r. do lipca 1924 r. Michał Szuca pracował w Westpreussische Installationengesellschaft AG in Danzig. Jeszcze w lipcu 1924 r. objął posadę dyrektora Gdańskiego Oddziału Banku Przemysłu i Handlu w Warszawie, którą sprawował do października 1927 r.¹⁰⁹ W latach 1927–1930 pracował poza Wolnym Miastem: w Opolu oraz Bytomiu jako specjalista ds. polskich banków ludowych. Od listopada 1927 r. do czerwca 1928 r. pracował na stanowisku rewizora Związku Spółdzielni Śląskich w Opolu (zasiadał również w jego zarządzie), a od 1 lipca 1928 r. do 31 lipca 1930 r.

¹⁰⁴ APG, Notariats – Act des Notars Bielewicz pro 1920, 2239/13, Notariatsregister Nr. 1038 Jahr 1919, k. 738; na temat prezesa spółki oraz jej działalności zob. szerzej: M. Gliński, P. Sadowski, *Grobelski Teodor*, https://www.gedanopedia.pl/gdansk/?title=GROBELSKI_TEODOR [dostęp: 16.12.2021]. Chciałbym w tym miejscu podziękować dr. Januszowi Dargaczowi za udostępnienie akt notarialnych, które pozwoliły na przedstawienie finansowej i ekonomicznej działalności dr. Michała Szucy.

¹⁰⁵ Każdy z wymienionych wniósł kapitał różnej wielkości: Grobelski – 50 000 marek, Szuca – 10 000 marek, Jurkiewicz – 40 000 marek, Densch – 10 000 marek, Meier – 40 000 marek oraz Kukowski za pośrednictwem Szucy – 50 000 marek; APG, 2239/13, Notariatsregister Nr. 1038 Jahr 1919, k. 739.

¹⁰⁶ APG, Notariats – Act des Notars Bielewicz pro 1920, 2239/14, Notariatsregister Nr. 333 Jahr 1920, k. 13–16.

¹⁰⁷ Na podstawie informacji uzyskanych od dr. Janusza Dargacza, jak również: APG, Notariats – Act des Notars Bielewicz pro 1920, 2239/14, Notariatsregister Nr. 454 Jahr 1920, k. 407–408.

¹⁰⁸ APG, Notariats – Act des Notars Bielewicz pro 1920, 2239/14, Notariatsregister Nr. 489 Jahr 1920, k. 521–523.

¹⁰⁹ ArMSz, Zestawienie miejsc zatrudnienia dr. Michała Szucy, bp.

był członkiem oraz przewodniczącym zarządu Banku Ludowego – Volksbank w Bytomiu¹¹⁰. Przeprowadzał m.in. proces waloryzacji oszczędności klientów banku, zarówno na terenie Niemiec, jak i w Polsce (zgodnie z ustawą waloryzacyjną z 1925 r.)¹¹¹. W 1929 r. dr Szuca brał udział w Zjeździe Delegatów Związku Spółdzielni w Opolu pod przewodnictwem ks. dr. Domańskiego, na który z 29 członków 27 przysłało swoich reprezentantów ze wszystkich dzielnic, od „Śląska poprzez Prusy Wschodnie, Pogranicze, a skończywszy na wychodźstwie”. Podczas zjazdu dr Szuca jako rewizor związkowy przedstawiał „spostrzeżenia z rewizyj, dokonanych w roku ubiegłym”¹¹². Po powrocie do Gdańska Michał Szuca nadal zasiadał w składzie rad nadzorczych różnych instytucji finansowo-kredytowych, m.in. Spółdzielni Kredytowej w Gdańsku przy Ketterhagergasse 6, w którym też pełnił rolę sekretarza¹¹³.

Od 1933 r. do wybuchu II wojny światowej w 1939 r. Michał Szuca pracował w utworzonej 1 czerwca 1921 r. Radzie Portu i Dróg Wodnych w Wolnym Mieście Gdańsku, urzędzie, który miał gwarantować Polsce swobodne korzystanie z portu gdańskiego oraz godzić gospodarcze interesy gdańskich władz WMG i Polski. Przez ten okres był on zatrudniony w sekcji finansowej, jednej z pięciu poza administracyjno-prawną, kolejową, portową i handlowo-ekonomiczną, w której każda ze stron (polska i gdańska) posiadała po jednym przedstawicielu (komisarzu). Był jednym z 5 polskich na 13 niemieckich urzędników sekcji finansów¹¹⁴. Michał Szuca od 1 września 1933 r. do 28 lutego 1934 r. pracował jako szeregowy pracownik sekcji, a od 1 maja 1934 r. do 31 sierpnia 1939 r. jako radca finansowy¹¹⁵.

Podsumowanie

Niemal całe młodzińcze życie Michała Szucy naznaczone było działalnością na rzecz Kaszub, kaszubskości, a przede wszystkim polskiego Pomorza. Pracę na terenie WMG poświęcał nie tylko na budowanie swej kariery oraz pozycji w świecie finansów i bankowości, ale również na współuczestnictwo w polskim życiu społecznym, politycznym, ekonomicznym oraz edukacyjnym. Działalność ta została przerwana przez

¹¹⁰ Tamże; „Nowiny Codzienne” 1929, R. 19, nr 69, s. 4; „Nowiny Codzienne” 1930, R. 20, nr 259, s. 3.

¹¹¹ „Katolik Codzienny” 1929, R. 32, nr 186, s. 5.

¹¹² „Nowiny Codzienne” 1929, R. 19, nr 269, s. 3.

¹¹³ „Słowo Pomorskie” 26.02.1932, R. 12, nr 46, s. 5.

¹¹⁴ Na podstawie: F. Mamuszka, *Michał Szuca...*, s. 183; J. Borzyszkowski, C. Obracht-Prondzyński, *Młodokaszubi...*, s. 308. Na temat RPiDW zobacz szerzej: M. Andrzejewski, *Rada Portu i Dróg Wodnych w II Wolnym Mieście Gdańsku*, https://gdansk.gedanopedia.pl/gdansk/?title=RADA_PORTU_I_DR%C3%93G_WODNYCH_W_II_WOLNYM_MIE%C5%9ACIE_GDA%C5%83SKU [dostęp: 10.12.2021]; H. Stępiak, *Rada Portu i Dróg Wodnych w Wolnym Mieście Gdańsku*, Gdańsk 1971, s. 130–141; B. Hajduk, *Handel, port, żegluga i rybołówstwo (1920–1939)* [w:] *Historia Gdańska*, t. 4, cz. 2, s. 173–185.

¹¹⁵ ArMSz, Zestawienie miejsc zatrudnienia dr. Michała Szucy, bp.

wybuch II wojny światowej. Michała Szucę aresztowano 1 września 1939 r. w mieszkaniu znajomego Polaka o nazwisku Czapiewski. Następnie przewieziono go do Victoriaschule w Gdańsku, gdzie podobnie jak wielu innych był brutalnie przesłuchiwany i poniżany. Następnie został przewieziony do więzienia przy Schiesstange 12 (ul. Kurkowa), a stamtąd 22 września 1939 r. do obozu Stutthof¹¹⁶. Nie pomogły starania o jego zwolnienie podjęte przez niemiecką rodzinę żony, jak również wielu znajomych i przyjaciół, w tym Niemców. Michał Szuca został rozstrzelany 22 marca 1940 r. z wyroku sądu doraźnego w Gdańsku¹¹⁷. Jego ciało wraz z 67 innymi wybitnymi Polakami z WMG 2 grudnia 1946 r. zostało ekshumowane i pochowane na Cmentarzu Zasłużonych na Zaspie¹¹⁸.

Żona, mimo że była Niemką, nie uległa naciskom wywieranym na niej przez nazistowskie władze poprzez funkcjonariuszy gestapo, nie wyrzekła się męża, jego pracy oraz „kaszubsko-polskich ideałów”¹¹⁹. Z tego względu została wyrzucona z sopockiego mieszkania. Według wspomnień Ireny Becker, córki dr. Teofila Zegarskiego, Vera Szuca wraz z trzema synami Stanisławem, Feliksem i Piotrem miała przez pewien czas przebywać u rodziny Zegarskich w domu w Gdyni-Orłowie przy Szosie Gdańskiej (al. Zwycięstwa)¹²⁰. Następnie wraz z synami wyjechała do rodziców do Fryburga Bryzgowijskiego i zamieszkała – jak podała funkcjonariuszom gdańskiego Gestapo – przy Schwarzwaldstrasse 33¹²¹. Jan Szuca pozostał, z niewiadomych dotąd powodów, w Sopocie. W czasie II wojny światowej był członkiem Tajnego Hufca Harcerzy w przemianowanej na Gotenhafen Gdyni, został aresztowany w 1943 r. i zesłany do KL Stutthof. Przeżył uwięzienie i wojnę. Zamieszkał i pracował w Sopocie. Zginął tragicznie w wypadku 7 września 1980 r.¹²² Najstarszy syn Szuców – Stanisław zginął jako żołnierz Wehrmachtu 16 sierpnia 1943 r. w pobliżu Charkowa. Dwaj najmłodsi bracia wychowywali się z matką i jej rodziną w powojennych Niemczech, Piotr zmarł 5 marca 2015 r. we Frankfurcie nad Menem, Feliks nadal żyje, mieszka we Fryburgu Bryzgowijskim. Ich matka zmarła w swoim rodzinnym mieście 18 lutego 1979 r., za życia wielokrotnie odwiedzała Polskę, w której mieszkał jeden z jej synów, i w której znajdował się grób zamordowanego męża¹²³.

¹¹⁶ F. Mamuszka, *Michał Szuca...*, s. 183.

¹¹⁷ Archiwum Urzędu Stanu Cywilnego (dalej: AUSC), R. II/17, USC – I – 1943/1643, wpis 21.07.1943 r., poz. 18; B. Zwarra, *Gdańsk 1939. Wspomnienia Polaków – gdańszczan*, red. M. Adamkiewicz i J. Szukliński, Gdańsk 2021, s. 720.

¹¹⁸ L. Jażdżewski, *Nekropolia Męczenników II wojny światowej. Historia cmentarza na Zaspie*, Gdańsk 2012, s. 101, 186; J. Borzyszkowski, C. Obracht-Prondzyński, *Młodokaszubi...*, s. 308; AUSC, R. II/17, USC – I – 1943/1643, wpis 21.07.1943 r., poz. 18.

¹¹⁹ J. Borzyszkowski, C. Obracht-Prondzyński, *Młodokaszubi...*, s. 308.

¹²⁰ Wywiad z Ireną Becker z d. Zegarską przeprowadzony w latach 2010–2011 w Gdyni-Orłowie (w zbiorach autora).

¹²¹ AUSC, R. II/17, USC – I – 1943/1643, wpis 21.07.1943 r., poz. 18.

¹²² L. Molendowski, *Michał Szuca*.

¹²³ ArMSz, Arkusz grupowy rodziny..., s. 1.

Bibliografia

Źródła

- Archiwum Diecezjalne w Pelplinie, Collegium Marianum Pelplin, Księga uczniów 1858–1920, t. 2.
- Archiwum Państwowe w Gdańsku, 985/1; 2239/13; 2239/14.
- Archiwum Państwowe w Toruniu, 3259, Akta Miasta Torunia, Bractwo Pomorskie 1922–1938.
- Archiwum rodzinne Feliksa Szuca, Militär Dienstzeitbescheinigung über den Unterzchlemeister Michael Szuca, Berlin–Spandau, 24. Oktober 1933.
- Archiwum rodzinne Michała Szuca, Arkusz grupowy rodziny dla osoby: Michał Szuca i Weronika Minna Augusta Julia Szuca, kpis, s. 1.
- Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego, S II 215, Rodowody; S II 643, Kopie absolwentów i świadectw odejścia.
- Archiwum Urzędu Stanu Cywilnego, R – II/17, USC – I – 1943/1643, wpis 21.07.1943 r.
- Biblioteka Główna Uniwersytetu Gdańskiego, Dział zbiorów specjalnych, Spuścizna prof. Andrzeja Bukowskiego, Rs II 20/16.
- Biblioteka Szkół Ekonomiczno-Handlowych im. Macierzy Szkolnej w Gdańsku: Kronika Polskich Szkół Handlowych, t. 2: 1937 (Wolne Miasto Gdańsk), bp; Prof. dr Michał Szuca (biogram).
- Muzeum Gdańska, Teczka: Ł. Czyżewski, Gdańsk – tablice pamiątkowe, „Działacze polscy i przedstawiciele (mpis): D. Majkowska, *Kamil Kantak (1881–1976) ksiądz, historyk, publicysta, działacz społeczno-polityczny* [w:] W. Malczewska, *Działacze polscy i przedstawiciele w Wolnym Mieście Gdańsku*, Gdańsk 1974.
- Universitätsbibliothek der Humboldt-Universität zu Berlin, U12 5177, Szuca, Michael, *Die biologisch-evolutionistische Richtung in der Nationalökonomie. Eine Sozialphilosophische Studie aus d. Grenzgebiet zwischen Biologie u. Wirtschaftslehre*, Posen 1912.

Źródła drukowane

- Barcik Mieczysław i in., *Corpus Studiosorum Universitatis Jagellonicae 1850/51–1917/18 (S–Ś)*, red. Krzysztof Stopka, Kraków 2014.
- Bractwo Pomorskie w pięćdziesięciu swego istnienia* [Przedruk broszury z 1926 r.], wstępem opatrzył Janusz Kutta, Poznań 1976.
- Gach Zbigniew, *Jeden z wielu*, Gdynia 1991.
- Karnowski Jan, *Aleksander Majkowski. Wspomnienia – listy – uwagi*, oprac. i wstęp Józef Borzyszkowski, Gdańsk 2012.
- Karnowski Jan, *Moja droga kaszubska*, oprac. i wstęp Józef Borzyszkowski, Gdańsk 1991.
- Zwarra Brunon, *Gdańsk 1939. Wspomnienia Polaków – gdańszczan*, red. Marek Adamkiewicz i Jan Szkudliński, Gdańsk 2021.

Prasa

- „Gazeta Gdańska”, 1923, 1930, 1936
„Gazeta Toruńska”, 1908
„Gryf”, 1908–1909
„Katolik Codzienny”, 1929
„Nowa Gazeta Bydgoska”, 1921
„Nowiny Codzienne”, 1929
„Słowo Pomorskie”, 1927, 1932
„Świat Słowiański”, 1909

Literatura

- Andrzejewski Marek, *Oświata, kultura (1920–1945)* [w:] *Historia Gdańska*, t. 4, cz. 2: 1920–1945, red. Edmund Cieślak, Sopot 1998.
- Andrzejewski Marek, *Rada Portu i Dróg Wodnych w II Wolnym Mieście Gdańsku*, https://gdansk.gedanopedia.pl/gdansk/?title=RADA_PORTU_I_DR%C3%93G_WODNYCH_W_II_WOLNYM_MIE%C5%9ACIE_GDA%C5%83SKU [dostęp: 10.12.2021].
- Borzyszkowski Józef, *Aleksander Majkowski (1876–1938). Biografia historyczna*, Gdańsk–Wejherowo 2002.
- Borzyszkowski Józef, *Dzieje Brus i okolicy*, Chojnice–Gdańsk 1984.
- Borzyszkowski Józef, *Inteligencja polska w Prusach Zachodnich 1848– 1920*, Gdańsk 1986.
- Borzyszkowski Józef, *Kaszubi w Gdańsku. Gdańsk stolicą Kaszub ? Raz jeszcze* [w:] *Gedania Cassubia – kaszubskość Gdańska*, red. Miłosława Borzyszkowska-Szewczyk i Cezary Obracht-Prondzyński, Gdańsk 2018.
- Borzyszkowski Józef, *Kaszubsko-pomorscy duszpasterze – współtwórcy dziejów regionu*, Gdańsk–Pelplin 2002.
- Borzyszkowski Józef, *Kościół w Brusach*, Gdańsk 1988.
- Borzyszkowski Józef, *Michał Szuca* [w:] *Słownik biograficzny Pomorza Nadwiślańskiego*, t. 4, red. Stanisław Gierszewski, Zbigniew Nowak, Gdańsk 1997.
- Borzyszkowski Józef, *O historii literatury kaszubskiej i jej twórcach*, Gdańsk 2011.
- Borzyszkowski Józef, Obracht-Prondzyński Cezary, *Młodokaszubi. Szkice biograficzne*, Gdańsk 2012.
- Bukowski Andrzej, *Regionalizm kaszubski. Ruch narodowy, literacki i kulturalny. Zarys monografii historycznej*, Poznań 1950.
- Bukowski Andrzej, *Uroczystości jubileuszowe Gdańskiego Towarzystwa Naukowego*, „Rocznik Gdański” 1972, t. 32, z. 1.
- Bukowski Andrzej, *Tajne organizacje samokształceniowe gimnazjalistów pomorskich w XIX wieku, Filomaci pomorscy. Księga pamiątkowa sesji naukowej oraz zjazdu filomatów w Wejherowie w dniu 20 maja 1972 roku*, oprac. Jerzy Szewc, Gdańsk 1975.
- Czaplewski Paweł, *Collegium Marianum 1836–1936. Na stuletnią rocznicę*, Pelplin 1936.
- Cieślak Tadeusz, „Gryf” – *pismo dla spraw kaszubskich*, „Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego” 1963, t. 3, z. 1.

- Gliński Mirosław, Sadowski Piotr, *Grobelski Teodor*, https://gdansk.gedanopedia.pl/gdansk/?title=GROBELSKI_TEODOR [dostęp: 16.12.2021].
- Golec Józef, *Sopocki album biograficzny*, Cieszyn 2008.
- Grot Elżbieta Maria, *Doktor Franciszek Leon Kręcki – odkrywany bohater kaszubskiej drogi do niepodległości Polski*, Gdańsk 2018.
- Grunt Stanisław, *Dzieje dawne i niedawne Collegium Marianum*, Pelplin 2000.
- Hajduk Bolesław, *Handel, port, żegluga i rybołówstwo (1920–1939)* [w:] *Historia Gdańska*, t. 4, cz. 2: 1920–1945, red. Edmund Cieślak, Sopot 1998.
- Hajduk Bolesław, *Kazimierz Kręcki* [w:] *Słownik biograficzny Pomorza Nadwiślańskiego*, t. 2, red. Stanisław Gierszewski, Gdańsk 1994.
- Jażdżewski Leszek, *Nekropolia Męczenników II wojny światowej. Historia cmentarza na Zaspie*, Gdańsk 2012.
- Korda Krzysztof, *Ks. ppłk. Józef Wrycza (1884–1961). Biografia historyczna*, Gdańsk 2016.
- Majkowska Damroka, *Kamil Kantak – inicjator i współzałożyciel Towarzystwa Przyjaciół Nauki i Sztuki w Gdańsku*, „Rocznik Gdański” 1972, t. 32, z. 1.
- Mamuszka Franciszek, *Michał Szuca (1886–1940)*, „Rocznik Sopocki” 1989, t. 10.
- Molendowski Leszek, *Szuca Michał*, https://gdansk.gedanopedia.pl/gdansk/?title=SZUCA_MICHA%C5%81 [dostęp: 29.10.2021].
- Molendowski Leszek, *Osek Michał, Magnus Bruski. Bohater z Gdańska*, Gdańsk 2021.
- Molendowski Leszek, *Teofil Zegarski (1884–1936). Pedagog, urzędnik, pomorski działacz społeczny i twórca „Orlego Gniazda” w Gdyni*, Gdynia 2011.
- Mross Henryk, *Studia uniwersyteckie duchowieństwa Diecezji Chełmińskiej w latach 1821–1920*, „Studia Pelplińskie” 1996, t. 24.
- Nadolny Anastazy, *Księża diecezji chełmińskiej absolwenci gimnazjum chojnickiego w latach 1815–1915 (1920)* [w:] *Chojnickie Gimnazjum – historia, wartości i wychowanie*, red. Janusz Gierszewski, Wiesław Śmigiel i Bogdan Kuffel, Chojnice 2015.
- Obracht-Prondzyński Cezary, *Jan Karnowski (1886–1939). Pisarz, polityk i kaszubsko-pomorski działacz regionalny*, Gdańsk 1999.
- Obracht-Prondzyński Cezary, *Jan Karnowski jako filomata pomorski i badacz dziejów ruchu filomackiego* [w:] *Z badań nad dziejami oświaty i polskiego życia narodowego na Pomorzu Nadwiślańskim w XIX i XX wieku. Księga Pamiątkowa dedykowana Doktorowi Jerzemu Szewskowi z okazji Jubileuszu 85. Rocznicy urodzin*, red. Lidia Burzyńska-Wentland, Gdańsk 2010.
- Obracht-Prondzyński Cezary, *Ruch kaszubsko-pomorski*, Gdańsk 2016.
- Obracht-Prondzyński Cezary, *Znaki i symbole kaszubskiej pamięci w krajobrazie Gdańska* [w:] *Gedania Cassubia – kaszubskość Gdańska*, red. Miłoslawa Borzyszkowska-Szewczyk i Cezary Obracht-Prondzyński, Gdańsk 2018.
- Paluszkiewicz Marian, Szews Jerzy, *Słownik biograficzny członków tajnych towarzystw gimnazjalnych w Wielkim Księstwie Poznańskim 1850–1918*, Poznań 2000.
- Pelczar Marian, *Zarys dziejów Gdańskiego Towarzystwa Naukowego (1921–1971)* [w:] *Gdańskie Towarzystwo Naukowe, Pięćdziesiąt lat Gdańskiego Towarzystwa Naukowego 1922–1972. Księga pamiątkowa*, Gdańsk 1972.

- Pomorscy ojcowie niepodległości: historia i pamięć*, red. Krzysztof Drażba, Gdańsk 2019.
- Preyss Andrzej, *Orle Gniazdo*, „Rocznik Gdyński” 1989/1990, nr 9.
- Romanow Andrzej, *Gdańska prasa polska 1891–1920*, Warszawa 1994.
- Romanow Andrzej, *Wydawcy i wydawnictwa „Gazety Gdańskiej” (1891–1939)* [w:] *Kaszubi – Pomorze – Gdańsk. W kręgu pytań o kulturę, historię i tożsamość. Księga Jubileuszowa Profesora Józefa Borzyszkowskiego z okazji 70. rocznicy urodzin*, red. Cezary Obracht-Prondzyński, Tomasz Rembalski i Krzysztof Lewalski, Gdańsk 2016.
- Schodzińska Joanna, *Franciszek Sędzicki (1882–1957). Działacz narodowy, regionalista i poeta kaszubski*, Gdańsk–Wejherowo 2003.
- Stanke Marianne, *Collegium Marianum in Pelplin. Schüllerverzeichnis 1858–1920*, Bonn 1999.
- Stępnik Henryk, *Ludność polska w Wolnym Mieście Gdańsku 1920–1939*, Gdańsk 1991.
- Stępnik Henryk, *Rada Portu i Dróg Wodnych w Wolnym Mieście Gdańsku*, Gdańsk 1971.
- Stromski Zbigniew, *Pamięci godni. Chojnicki słownik biograficzny 1275–1980*, Bydgoszcz 1986.
- Szews Jerzy, *Ferdynand Józef Bieszk* [w:] *Słownik biograficzny Pomorza Nadwiślańskiego*, t. 1, red. Stanisław Gierszewski, Gdańsk 1992.
- Szews Jerzy, *Filomaci pomorscy. Tajne związki młodzieży polskiej na Pomorzu Gdańskim w latach 1830–1920*, Warszawa 1992.
- Szews Jerzy, *Zegarski Teofil* [w:] *Słownik biograficzny Pomorza Nadwiślańskiego*, t. 4, red. Stanisław Gierszewski, Zbigniew Nowak, Gdańsk 1997.
- Szuca Wiesław, *Życie i działalność syna ziemi zaborskiej Michała Szucy*, Brusy 2000, mps.
- Szulist Władysław, *Przeszłość obecnych obszarów diecezji pelplińskiej 1772–1920*, t. 2: 1772–1920, Pelplin 2004.
- Szymański Kazimierz, *Kronika Towarzystwa Przyjaciół Nauki i Sztuki w Gdańsku*, „Rocznik Gdański” 1927, t. 1.
- Szymikowski Dariusz, *„Zrzesz Kaszëbskô” w latach 1933–1939*, Bolszewo 2010.
- Ślaski Kazimierz, *Toruński proces filomatów pomorskich w 1901 roku* [w:] *Filomaci pomorscy. Księga pamiątkowa sesji naukowej oraz zjazdu filomatów w Wejherowie w dniu 20 maja 1972 roku*, oprac. Jerzy Szews, Gdańsk 1975.
- Wapiński Roman, *W kręgu spraw kaszubskich i pomorskich. W 100-lecie powrotu Pomorza w granice niepodległej Rzeczypospolitej*, red. Józef Borzyszkowski i Cezary Obracht-Prondzyński, Gdańsk 2020.
- Wozikowski Marcin, *Księga filomaci pomorscy dla niepodległości. Wybrane biografie wychowanków Królewskiego Gimnazjum Katolickiego w Chojnicach* [w:] *Kościół wobec niepodległości Polski 1918–1989. Ludzie – miejsca – wydarzenia*, red. Krzysztof Sychowicz, Jarosław Wasilewski, Białystok–Warszawa 2020.
- Zespół Szkół Zawodowych nr 1 im. Macierzy Szkolnej w 70-lecie Polskich Szkół Handlowych w Gdańsku. Monografia*, oprac. Urszula Stawierska, Lucyna Dufke, Małgorzata Rozpara i in., Gdańsk 1996.

Streszczenie

Michał Szuca, stypendysta Towarzystwa Pomocy Naukowej w Chełmnie i uczeń wielu zasłużonych placówek edukacyjnych – Collegium Marianum w Pelplinie, gimnazjów męskich w Chojnicach i Nakle, filomata i niedoszły ksiądz katolicki, od najmłodszych lat związany był z ruchem młodokaszubskim i jego najważniejszymi przedstawicielami, m.in. Janem Karnowskim, Aleksandrem Majkowskim, Franciszkiem Kręckim i wieloma innymi. Promotor czasopism i spraw kaszubskich, jak również polskiego Pomorza. Absolwent Uniwersytetu we Fryburgu Bryzgowijskim oraz Uniwersytetu Jagiellońskiego. Do Wolnego Miasta Gdańska przybył jako doktor ekonomii w 1919 r. i przez lata poprzez pracę zawodową związany był z bankami i instytucjami finansowymi (także w Bytomiu i Opolu); pracował m.in. jako dyrektor gdańskiej filii Banku Dyskontowego w Bydgoszczy oraz Banku Przemysłu i Handlu w Warszawie. Zasiadał w radzie nadzorczej Spółdzielni Kredytowej w Gdańsku, był współzałożycielem spółki Towarzystwo Instalacyjne Pomorskie, które uczestniczyło w budowie Gdyni. W latach 1933–1939 pełnił funkcję radcy finansowego Rady Portu i Dróg Wodnych. Był członkiem, współzałożycielem i propagatorem polskiego życia w WMG: nauczycielem księgowości w Polskich Szkołach Handlowych Macierzy Szkolnej w Gdańsku, jednym z siedmiu założycieli Towarzystwa Przyjaciół Nauki i Sztuki w Gdańsku, działaczem Gminy Polskiej Związku Polaków w Gdańsku, Macierzy Szkolnej w Gdańsku oraz sportowcem w sekcji wioślarskiej KS „Gedania”. Aresztowany 1 września 1939 r., był więziony w Victorienschule oraz w więzieniu przy obecnej ul. Kurkowej; stracony w Wielki Piątek 22 marca 1940 r. nieopodal obozu w Stutthofie. Po wojnie, w 1946 r., pochowano go w Alei Zasłużonych w Gdańsku-Zaspie, m.in. wraz z ks. Feliksem Boltem, Franciszkiem Kręckim, Antonim Lendzionem, Władysławem Pniewskim i wieloma innymi przedstawicielami polskiej inteligencji WMG.

Słowa kluczowe: Michał Szuca, Brusy, Chojnice, Wolne Miasto Gdańsk, Collegium Marianum, Pelplin, Fryburg Bryzgowijski, Jan Karnowski, Aleksander Majkowski, Franciszek Kręcki, ks. Kamil Kantak, Bank Dyskontowy w Bydgoszczy, Macierz Szkolna, KS „Gedania”, Rada Portu i Dróg Wodnych

Summary

Michał Szuca (1886–1940): A preliminary study for a biography

Michał Szuca was a scholarship holder of the Society for Support of Education (Towarzystwo Pomocy Naukowej) in Chełmno and a student of distinguished educational institutions: Collegium Marianum in Pelplin and boys' gymnasiums in Chojnice and Nakło. Member of the Philomath movement and would-be Catholic priest, from an early age he was associated with the Young Kashubians movement and its prominent representatives, including Jan Karnowski, Aleksander Majkowski and Franciszek Kręcki. Szuca was a promoter of Kashubian magazines and an advocate of Kashubian issues as well as those of Polish Pomerania. A graduate of the University of Freiburg im Breisgau and the Jagiellonian University in Cracow, he came to the Free City of Gdańsk as a doctor of economy in 1919.

For many years of his professional career Szuca was associated with banks and financial institutions (also in Bytom and Opole); he worked, among others, as the director of the Gdańsk branch of the Discount Bank (Bank Dyskontowy) in Bydgoszcz, and Bank of Industry and Trade (Bank Przemysłu i Handlu) in Warsaw. He sat on the supervisory board of the Credit Cooperative (Spółdzielnia Kredytowa) in Gdańsk, and was a co-founder of the Pomeranian Installations Company (Towarzystwo Instalacyjne Pomorskie), which participated in the

---

construction of Gdynia. In the years 1933–1939, he served as the financial advisor to the Gdańsk Port and Waterways Board (Rada Portu i Dróg Wodnych).

Szuca was actively involved in the life of the Polish community in the Free City of Gdańsk: he was an accounting teacher at the Polish Trade Schools of the Educational Society (Polskie Szkoły Handlowe Macierzy Szkolnej), one of the seven founders of the Society of Friends of Arts and Sciences in Gdańsk (Towarzystwo Przyjaciół Nauki i Sztuki w Gdańsku), an activist of the Community Union of Poles in the Free City of Gdańsk (Gmina Polska Związek Polaków w Wolnym Mieście Gdańsku) and the Educational Society in Gdańsk (Macierz Szkolna w Gdańsku), and a member of the rowing section of the Gedania sports club.

Arrested on 1 September 1939, he was kept at the Victoriaschule and in prison at today's Kurkowa Street. He was executed on Good Friday, 22 March 1940 in the vicinity of the concentration camp in Stutthof. After the war, in 1946, he was buried in the Honour Row of the Gdańsk Zaspá cemetery, along with Fr Feliks Bolt, Franciszek Kręcki, Antoni Lenzion, Władysław Pniewski and many other representatives of the Polish intelligentsia of the Free City of Gdańsk.

Keywords: Michał Szuca, Brusy, Chojnice, Free City of Gdańsk, Collegium Marianum, Pelplin, Freiburg im Breisgau, Jan Karnowski, Aleksander Majkowski, Franciszek Kręcki, Fr Kamil Kantak, Discount Bank in Bydgoszcz, Educational Society (Macierz Szkolna), Gedania Sports Club, Gdańsk Port and Waterways Board